

2

LA CIUTAT DE GIRONA L'ANY 1535

LA CIUTAT DE GIRONA L'ANY 1535

Josep Canal i Roquet
Eduard Canal i de Diego
Josep M. Nolla i Brufau
Jordi Sagrera i Aradilla

Dediquem aquest treball
a Francesc Reixach i Cabratosa,
que tant d'interès tingué per
la història de Girona.

Pròleg

Continua la lenta i laboriosa reconstrucció de la història urbana de Girona.

Però ara arriba d'una manera esclatant, completa, globalitzadora. Ja podem treure el cap per la finestra del passat i veure gràficament, físicament, la Girona del segle XVI. La ciutat que acabats els esbufecs de la Guerra Civil catalana (1462-1472) i després de l'etapa de creixement esplendorós i brillant dels segles XII, XIII i XIV s'atura una mica, es protegeix, s'ordena, s'equipa i es prepara per passar un període de transició.

La protecció del Ter i els impostos que es volien repartir per executar-la donen la pauta de la riquesa urbana de la ciutat, de la distribució de la propietat, de la geografia urbana, de l'estat dels carrers i les muralles.

Tot inventari físic, material, es relaciona sempre a un fet fiscal com és ara el cas. Però ara aquesta talla de 1535 posa una fita més i il·lustra gràficament una evolució que ens interessa i apassiona.

No cal dir que el plànol és la restitució pacient i fidel de les dades de la talla i que el material originari no permetria veure tan clarament aquesta realitat. Però l'equip que dirigeix i coordina el senyor Canal ens ha proporcionat una guia fidel de la peripècia urbana de Girona.

Joaquim Nadal i Farreras
Alcalde de Girona

La ciutat de Girona l'any 1535

Hi ha un importantíssim document conservat en l'Arxiu Històric de la ciutat de Girona que permet conèixer en detall la seva estructura urbana a les darreries del primer terç del segle XVI quan encara no s'havia refet del tot dels estralls de la guerra civil catalana, entre 1462 i 1472 durant la qual havia patit tres setges calamitosos.

Tal document, conegut amb el nom d'"Estima", defineix, en el seu encapçalament, que és i perquè serveix: "Estima de cases, terres i altres propietats de la ciutat de Gerona, feta l'any 1535, en temps de Miquel Garbí, notari públic i secretari del Consell General de la ciutat, per raó de la contribució de los gastos del riu Ter". Aquesta Estima fou ordenada pels jurats de la ciutat.

La informació que dóna tan extraordinari recompte de finques és la següent: el nom del tenidor de cada finca i el nom del senyor directe, els valors de la propietat distribuïts en valor de la senyoria útil, directa i cens, així com el nom de la persona que el percebia. En el cas d'alous o finques lliures, figuraven els noms de les respectives cases i el valor total de la propietat. Els valors estimats ho eren en funció del sòl, edificació i funcionalitat de cada finca i s'indicava, en cada cas, si es tractava d'una casa, hort o pati. El valor del cens era calculat capitalitzant el 2'5% de la renda (cens) que es pagava anualment.

Aquesta divisió de la propietat en senyoria útil, directa i cens es devia i derivava dels antics establiments emfitèutics els orígens dels quals els hem de cercar a començament del segle XIII. Els valors eren calculats en lliures, sous i diners d'acord amb el sistema de "moneda de compte", sistema monetari vigent en els comtats catalans des dels temps de Carlemany.

Els alous o finques lliures representaven el 17% del total; les que depenien d'una senyoria directa i, per tant, tenien repartit el valor de la propietat, l'altre 83%, del qual el 92% pertanyia a l'Església, el 6% a l'Hospital Nou i el 2% al Rei.

L'"Estima" també ens informa sobre el nom dels carrers, places i llocs d'acord amb la nomenclatura de l'època que era, no cal dir-ho, ben diferent de l'actual. El detall que acompanyava cada finca aportava dades d'interès com ara el nom dels propietaris anteriors, els noms antics d'alguns carrers, proximitat dels portals, el nombre de portes de cada casa i si hi havia eixida o no.

Les senyories directes de l'Església estaven repartides entre moltes institucions. Unes eren de la Seu de Girona (Pabordies de Març, Maig, Juny i de Cassà); altres de l'església de Sant Feliu com les que corresponien a l'abat, claver, Pabordia de Juny i Aniversaris. També en posseïen la Rectoria del Mercadal, la Pabordia de Sant Martí Sacosta, el convent de la Mercè, l'abat de Sant Pere de Galligants i l'Hospital Nou de Santa Caterina.

Malgrat la quantiosa informació, s'observen, a l'"Estima", significatives i greus mancances que provoquen certes limitacions a l'hora de fer la restitució particular i global de la ciutat. No assenyalava la superfície ni les dimensions de les parcel·les ni el nombre de plantes que tenen els edificis. Tampoc figuren els edificis religiosos destinats al culte de manera directa o indirecta ni tampoc els castells i altres

construccions militars però que, tanmateix, hem pogut incorporar a la restitució en posseir, en les nostres fitxes, moltíssimes dades que compensen aquests dèficits.

1. Suggerències que proporciona l'”Estima”

Es tracta d'un document del segle XVI elaborat amb gran cura si tenim en compte les limitacions de l'època, que indica amb gran claretat com estava repartida la propietat dins dels murs de la ciutat i el seu entorn immediat. Hi ha alguns aspectes sorprenents com ara la gran proporció de senyories directes en poder de l'Església, les poquíssimes que conservava el Rei i, sobretot, el fet de què a l'”Estima” no hem trobat ni un sol cop la paraula “noble”.

Fem alguna comparació amb temps anteriors. En el món feudal del segle XI, la ciutat entrà en un període de forta vitalitat urbana. Tanmateix, vivia, encara, reclusa dins els murs antics. La propietat de la major part dels terrenys fora muralla, aleshores ocupats només per alguns masos esparsos i les abadies de Sant Pere de Galligants i Sant Martí Sacosta, estaven exclusivament en poder de dues mans; l'Església i el comte de Barcelona. El creixement urbanístic durant el segle següent provocà un llarg contenciós entre els dos poders sobre la propietat de l'Areny, a la riba dreta de l'Onyar, que, començat en temps de Ramon Berenguer IV, acabà durant el regnat del seu fill Alfons I. S'establí, finalment, un “conveni de pacificació” amb el repartiment dels terrenys en dos grans alous, el reial i el de l'Església, considerablement més gran. En l'àrea del Mercadal, la distribució de la propietat de la terra era semblant si bé cal fer constar l'existència d'alguns alous en mans de particulars.

Què havia passat perquè l'”Estima” de 1535 presentés una situació tan diferent? La història, com sempre, ens explica que succeí. Entre els segles XI i XVI el patrimoni reial fou quasi enterament alienat primerament en forma de donacions a l'Església, d'altres vegades a pars del regne, com en el cas de la donació que féu Alfons I a Ramon de Montcada de la part de l'Areny que més endavant ocupà el carrer de Ballesteries. La Corona continuà venent i donant i fan notar-se, especialment, les vendes fetes en temps del comte-rei Pere el Cerimoniós per causa de les dues guerres que va sostenir contra el rei de Castella en el segle XIV. Això féu minvar el patrimoni reial a Girona fins al punt que l'any 1535 era reduïdíssim: unes participacions en les senyories directes de l'antic rec Monar del Mercadal i en els molins del mossèn de Cruïlles al burg de Sant Pere de Galligants, unes poques cases en el burg de Sant Feliu i alguns censos que percebia per edificacions sobre murs a la ribera dreta de l'Onyar.

L'Església practicà, en el mateix període, una política diferent. El sòl edificable, que com hem vist era molt, fou lliurat a mans de burgesos amb la condició de bastir-hi cases. Els primers establiments emfitèutics foren establerts a començament del segle XIII. Els contractes estipulaven la part dels censos que es cobrarien com a rendes anuals i els repartiments dels imports que en cada una de les vendes

corresponien a cada una de les parts, tant en el primer establiment com en els posteriors. En principi l'Església es reservava els majors valors però amb el temps els anà perdent en favor de les senyories útils, bé per causa de la inflació monetària bé per l'eficàcia i energia de les capes emergents de la societat, burgesos, artesans i menestrals, molt més actius en aquestes operacions que les antigues i passives institucions eclesiàstiques. A l'"Estima" de 1535 el valor del domini directe és inferior en un 50% en relació a l'útil.

En aquell any la majoria de censos era en mans de l'Església però el seu valor anava minvant. L'"Estima" calcula el seu valor capitalitzant al 2'5% anual el cens que es pagava cada any al senyor directe de la finca. El seu origen era molt antic. Per exemple, el ciutadà Miquel Sampsó tenia una casa amb horts al carrer de Ciutadans i feia cens al Paborde de Juny de Sant Feliu de 22 sous; en el mateix carrer i tocant a la plaça de l'Oli, mossèn Rafael Sitjar pagava per llur casa -actual Fontana d'Or- una taxa d'aigua de cens que percebia el Paborde de Sant Martí Sacosta, senyor directe de la finca. Les valoracions fetes permeten comparar el valor de les propietats segons les diferents zones urbanes. La de mossèn Rafael Escalles, en el carrer de Ciutadans, tenia un valor global de 400 lliures i la de mossèn Jeroni Vern, en el mateix carrer, de 986 lliures mentre que la d'en Narcís Amat, blanquer d'ofici, en el carrer del Pou Rodó, en el burg de Sant Feliu, es valorava en 60 lliures, 9 sous i 4 diners, la de Jaume Pla, teixidor, del carrer de Canaders al Mercadal, 86 lliures, la d'en Jaume Falcó, oller de Pedret, 64 lliures...

2. Descripció urbana de la ciutat

Girona era en aquella època una gran fortalesa protegida per tres recintes fortificats, un a cada costat de l'Onyar, ordenats i bastits en temps de Pere el Cerimoniós, i un tercer, anomenat Força Vella, que era el recinte de l'antiga ciutat romana i alt-medieval. Aquests importants conjunts donaven a la ciutat un aspecte impressionant per la potència dels murs, les trenta-sis torres i els tres castells que guardaven les tres portes internes principals: Gironella, Sobreportes i Requesens. Els accessos s'asseguraven mitjançant vint-i-quatre portals, dinou d'exterior i cinc d'interiors, els darrers en la Força Vella.

La influència de l'Església sobre la població era considerable, fet que es reflectia en les vint esglésies obertes al culte entre les seculares i les de les ordres religioses. Impressiona constatar l'existència de quinze cementiris urbans dins dels murs, alguns d'antiquíssims, com els de la Seu de Santa Maria, Sant Feliu, Sant Pere de Galligants o del Mercadal. Cada convent en tenia un de propi on procuraven obtenir dret d'enterrament els patricis de la ciutat.

L'antiga via romana travessava Girona de nord a sud, entrant pel burg de Sant Pere de Galligants i sortint pel Cap de l'Areny, per un gual que salvava el riu Onyar. En els dos extrems es concentraven els hostals que servien viatgers i traïners: cinc al burg de Sant Feliu i sis a la plaça d'en Vila. Els altres se situaven en el centre de la ciutat.

Les dues parts separades per l'Onyar, estaven connectades per ponts i passeres. El pont de pedra dit de Framenors enllaçava el Mercadal amb l'Areny. Era una bella construcció gòtica amb tres arcs ogivals protegida per dues torres de defensa. Les passeres facilitaven el trànsit de vianants i els guals el de carruatges.

Girona també era una ciutat molinera, possiblement una de les primeres manifestacions pre-industrials. Els molins de 1535 eren diferents als que havien funcionat en èpoques passades. Ja no es tractava d'antics ginys d'una sola mola sinó complexes instal·lacions que en comptaven vàries. Estaven dedicats a la moltura de cereals, elaboració de draps i, inclús, n'hi havia un de paperer. Es localitzaven principalment a l'antic rec Monar reial del Mercadal però n'hi havia també més avall, a la confluència del Ter amb l'Onyar i a l'extrem nord del barri de Pedret (molins de la Manola).

En l'aspecte sanitari la ciutat comptava amb diferents centres: els més antics eren l'Hospital dels Capellans, propietat de la Seu i situat en el burg de Sant Pere de Galligants, al costat de l'església de Sant Nicolau, i un alberg de pelegrins, prop de la catedral, conegut com a *Xenodochia*. De l'any 1211 data l'Hospital de Santa Caterina que el 1535 es trobava, encara, fora del recinte murat, a migdia del barri del Mercadal i funcionant a ple rendiment. Finalment, a la part septentrional de Pedret, l'Hospital de Sant LLàtzer que era el refugi dels llebreros i persones afectades de malalties contagioses.

Des del punt de vista mercantil, una zona interessant per la densitat comercial i artesanal era la part de l'Areny compresa entre la plaça dels Raïms -actual Argenteria- i les Taverneries, al bell mig de la plaça de les Cols. En aquest punt hi havia una instal·lació amb vint-i-cinc botigues cobertes.

El Consell General de la ciutat ocupava el mateix lloc que encara ocupa avui, a la plaça del Vi -antigues Albergueries. La Cort Reial tenia el seu assentament en la casa que feia cantonada amb l'actual carrer del mateix nom i amb les voltes que avui coneixem amb el nom de voltes d'en Rosés.

Girona era una bella ciutat amb multitud de carrers i places porticades moltes de les quals encara es conserven mentre que altres han desaparegut. Intentem fer-ne una relació a fi de destacar-ne la seva importància: la plaça de les Cols, la del Vi, Taverneries, Argenteria Vella, part de la plaça de l'Oli i carrer de la Ferreria Vella. En el Mercadal, la plaça d'en Vila i el Pla de Framenors. Al burg de Sant Feliu, la plaça de Sant Pere. No assenyalem altres trams menors a fi efecte de no allargar excessivament la llista. Amb la guerra civil catalana (1462-1472) es perdé el carrer porticat de les Ballesteries que fou destruït totalment i reedificat de nou a començament del segle XVI. Havia estat un porticat especial; les cases feien volta sobre el carrer deixant espais de tant en tant per tal de què d'il·luminar la via que passava entre les dues filades de cases.

Malgrat les destrosses de la guerra civil i el pas del temps, Girona conservava encara bellíssimes construccions medievals, romàniques i gòtiques, de tipus religiós, militar i civil. S'havien perdut sense remei edificis de gran valor i se n'havien transformat d'altres; Sant Feliu que va veure com es destruïen successivament el claustre romànic i el gòtic; Sant Martí Sacosta, amb les modificacions i transfor-

macions que modes i necessitat imposaren sobre l'església, el claustre i les altres dependències,.. Tanmateix, encara es conservaven el claustre de la Seu, del monestir de Sant Pere de Galligants i de Sant Daniel. De fet, l'estructura urbana mantenia bona part de l'herència dels segles XII, XIII i XIV, èpoques de creixement i puixança. La zona porticada de la plaça de les Cols, que fou edificada entre 1195 i 1250, era representativa d'un estil i d'una manera de fer -el romànic- molt arrelat a la ciutat. Així, tant la Força Vella com l'Areny eren plens d'edificis alçats sobre arcs i voltes tal com es venia fent des del segle XII. Al 1535 l'estètica del gòtic encara era la preponderant dins l'art de la construcció; la nova catedral ja havia engolit bona part de la seu romànica del segle XI. Aquesta arquitectura es completava amb altres edificis del segle XIII, XIV i XV que continuaven funcionant; les voltes de l'església de Sant Feliu, la Pia Almoina, els convents de Predicadors, Santa Clara, Framenors i Carme, l'Hospital de Santa Caterina i, en general, tota una sèrie de cases particulars de les quals encara avui en conservem algun testimoni en portes, finestres i patis escampats pels carrers i places del nucli històric.

No hem d'oblidar, en parlar de la ciutat-fortalesa, el vell i carregat d'història castell comtal de Gironella, amb la seva vella torre romana i l'emblemàtica torre cilíndrica, més coneguda que el mateix castell tan efectiu en innombrables setges i on, en el segle XI la comtessa Ermessenda i, més endavant, el comte Ramon Berenguer i Almodis rebien els homenatges de fidelitat dels vassalls. També recordarem el castell de Sobreportes que amaga encara dins de les torres cilíndriques del segle XIV, les quadrangulars romanes que guardaven la porta nord del recinte interior.

3. La població de Girona abans del s. XVI

No resulta senzill apropar-se al coneixement de la història d'una població, qual-sevol població, quan ens manquen les dades dels recomptes, si és que se'n feien, o quan aquests són incomplets i poc freqüents. Els períodes pre-estadístics fan que ens moguem en el terreny insegur de les especulacions, de les evolucions de llarg abast que amaguen la realitat concreta i ens aboquen a la repetició "ad infinitum" dels tòpics historiogràfics més comuns.

N'obstant, l'estudi històric de les ciutats forneix indicacions indirectes, que poden resultar molt valuoses sobre el seu poblament antic. Per exemple, la dimensió i l'evolució del seu recinte urbà ens dóna una pista sobre les necessitats de sòl urbanitzat per part de la població. També les dades documentals sobre les característiques de les construccions, els seus usos i les seves dimensions, poden ser indicis importants del poblament, sempre i quan aquestes dades siguin nombroses i permetin fer una reconstrucció exhaustiva de tot el conjunt. Afortunadament Girona disposa d'una gran base documental medieval, que comença a permetre una aproximació més acurada al seu desenvolupament urbà.

La Girona del primer mil·leni

Al llarg dels mil anys primers de la seva història, la ciutat romana, visigoda, musulmana i carolígia ens resulta perfectament identificable dins d'un recinte emmurallat bastit pels seus fundadors i que, sense gaires modificacions, va roman- dre poc alterat. Aquella Girona antiga s'encabia, encara ho fa, dins d'un petit trian- gle que, partint del vèrtex superior de la Torre Gironella, s'escampava pendent avall fins a la vora de l'Onyar, al llarg de l'actual carrer de les Ballesteries. Dins d'aquest espai urbà, d'unes 5 o 6 hectàrees s'aplegava una població que podem avaluar en un màxim de 1.000 persones o poc més, d'acord amb totes les estima- cions fetes sobre poblacions antigues.

Resulta difícil saber coses més concretes sobre l'evolució d'aquella població al llarg del mil·leni; com la varen afectar les guerres, les fams i les epidèmies; si el recinte estava més o menys ocupat pels habitatges, i si els edificis i els espais públics ocupaven més o menys superfície. En qualsevol cas sí sabem que Girona va man- tenir sempre el seu caràcter de centre de poder polític i religiós. "Civitas" romana, seu comtal i bisbal amb els visigots i els francs, les seves muralles varen donar aixopluc, en tot moment, a una població que mai no va perdre el seu caire urbà.

L'expansió medieval (1000-1300)

Encara que els grans segles de l'Edat Mitjana ens amaguen les dades de la població gironina, hi ha un fet que resulta incontrovertible, la ciutat va augmen- tar fins a 6 o 7 vegades el seu abast inicial. Els barris aixecats després de l'any 1000 –Sant Feliu, Sant Pere, l'Areny, el Cap de l'Areny, la Vilanova i el Mercadal– són les evidències d'un gran dinamisme urbà, mantingut al llarg de més de tres segles. La multitud de documents que esmenten establiments de parcel·les per edi- ficar, l'augment constant del preu del terreny urbanitzable, les operacions especu- ladores o els enfrontaments entre comtes i bisbes per la propietat directa del sòl; tot ens parla de "fam" de terres per edificar.

La munió de noves activitats econòmiques va ser el motor del creixement; la ciu- tat va crear nous espais urbans per al comerç –el mercat de l'Areny–, els transports –les Albergueries–, i els nous oficis –carrers dels Canaders, de les Ferreries, de la Draperia, de la Sabateria...–, que aplegaven els membres dels nous gremis. La ciu- tat s'omplí de nouvinguts de totes les contrades; ho palesen els documents que esmenten els primers cognoms, –molts topònims–, generalitzats a partir del s. XII.

Sembla agosarat donar la xifra de 10.000 habitants cap al 1300? No gaire si pen- sem en el creixement de l'espai urbà, l'atapament demogràfic dels barris centrals –amb densitats superiors als 500 hab./ha.–, i el fet que els primers "fogatges" (cen- sos) del s. XIV permeten estimar una població semblant. En qualsevol cas se'n escapen les oscil·lacions que, sens dubte, ocorregueren al llarg d'un temps tan llarg. Les epidèmies i les fams, les guerres –com el setge de 1285– causaren terri- bles estralls urbanístics i demogràfics, encara que queda clar que no aturaren per gaire temps una tendència de creixement que semblava imparable.

La crisi baix-medieval (1300-1500)

Des del s. XIV la informació demogràfica va millorar molt: apareixeren els recomptes de població. Els “fogatges” establerts a partir de 1360, comptaven el nombre d'unitats familiars (“focs”) amb finalitats fiscals. Es tractava de saber quants i quins eren els ciutadans sobre els quals es carregaven els impostos. Els fogatges eren un signe de la nova situació baix-medieval; s'havien acabat els temps de “vaques grasses” i començava una nova etapa marcada per les fams i les epidèmies cada cop més greus que, amb l'afegit de conflictes socials i polítics més importants, obligaven els governants a mantenir els recomptes sempre actualitzats.

El primer fogatge gironí (1360) donava un nombre de focs proper a 1900, que hagués superat de molt aquesta quantitat si hi haguéssin afegit els eclesiàstics, els jueus i els pobres exempts. Aquí se'ns planteja el problema del nombre d'habitants que correspon a cada foc. La solució menys complicada és calcular una mitjana de 4 a 5 per cadascun; així arribem als 10.000 abans esmentats. En qualsevol cas, Girona no va poder mantenir aquest nivell gaire temps, el nou fogatge de 1388 donava menys de 1400 focs, un 30% per sota de l'anterior. Cada vegada resultava més evident que la ciutat tenia més dificultats per refer-se de les successives escomeses de les malalties; els buits creats per les víctimes resultaven cada cop més difícils d'omplir. El nou recinte murallat de la 2a meitat del segle XIV, fet per encabir-hi tots els barris abans esmentats, deixava grans espais no edificats dins els seus límits.

La situació encara va empitjorar més al llarg del s. XV. Els estralls de les fams i les malalties van ser reblats amb les dissensions socials i polítiques que culminaren amb la Guerra Civil de 1462-72; els tres setges que Girona va haver de patir tingueren efectes destructius per a la ciutat. Així ens ho diuen els fogatges d'aquells anys; els 873 focs de 1462 s'havien reduït a 563 l'any 1473. Aquell any Girona tenia menys de 3.000 habitants! Carrers sencers de la ciutat havien estat enderrocats i la ciutat va trigar decennis a refer-los.

Els darrers anys del segle XV i els primers del XVI, foren d'una certa recuperació, al caliu de la pau i l'estabilitat social reconquerides. Malgrat tot, els fogatges d'aquells anys donen unes xifres al voltant del miler de focs –uns 5.000 habitants–. La llarga crisi precedent havia deixat una ciutat reduïda a la meitat del que havia estat dos segles abans.

4. Estructura econòmica de la ciutat

Catalunya havia patit una bona reculada com a conseqüència de la crisi dels segles baix-medievals. El sector agrari havia estat molt delmat pels efectes de les epidèmies de pesta que des de 1348 havien buidat el camp –com ho demostra l'abundància de “masos ròncs”–, i els enfrontaments entre senyors i pagesos, que culminaren en les revoltes remences de 1462-72 i 1484-85. En la mesura que

Girona estava al bell mig del “país remença”, la ciutat va patir una crisi més greu que d’altres poblacions.

A les ciutats la davallada de les activitats artesanals i comercials era indiscutible; ho demostren la reducció dels ingressos fiscals –molt lligats a les activitats econòmiques– i la pèrdua de molts mercats exteriors en mans d’altres economies més competitives. Només la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486) va significar la fi d’aquest llarg període d’instabilitat.

Tot i que el país va començar tímidament la seva represa econòmica des de les darreries del segle XV, la ciutat de Girona amb prou feines havia començat la seva revifada; la documentació de la 1a meitat del segle XVI ens mostra una ciutat encara molt estancada demogràficament i tancada en ella mateixa. Com que l’“Estima” de 1535 no ens proporciona una informació adient sobre les activitats econòmiques –es tracta d’una valoració de la propietat immobiliària, un “cadastre”–, hem cercat la talla de 1549 –força propera en el temps– per oferir una imatge més acurada de l’activitat econòmica de la ciutat.

Les activitats econòmiques

La Girona del segle XVI era encara una ciutat artesanal i comercial, encara que la situació restava molt per sota del nivell assolit en els segles XIII i XIV. La distribució dels oficis era la següent:

- El ram tèxtil mantenia el seu predomini amb un total de 280 artesans repartits d’aquesta manera: 66 paraires, 56 teixidors, 56 cardadors, 23 calçaters i 20 sastres entre d’altres.
- El ram del cuir donava feina a 36 sabaters, 21 assaonadors i 15 blanquers.
- En la construcció treballaven 24 bracers, 19 fusters, 19 corders i 14 pedrers.
- En el treball dels metalls destacaven 11 coltellers, 8 ferrers, 8 argenters, 7 espasers i ballesters.
- En el camp que podem anomenar del “serveis” destacaven 18 hostalers, 9 moliners, 8 flaquers i 5 carnisers. En el comerç i el transport treballaven 25 mercaders, 17 botiguers, 29 traginers, 13 missatgers i 8 revenedors.
- Finalment les professions “lliberals” estaven representades per 26 escrivans, 20 metges, 12 notaris i 11 apotecaris.

La majoria d’aquests titulars d’oficis i professions desenvolupaven la seva activitat en petits establiments d’àmbit familiar. L’equipament “industrial” de la ciutat era molt reduït i es limitava als molins fariners i drapers del rec Monar, un molí paperer, alguns forns de pa i rajoleries. Aquests negocis estaven en les mans de famílies de l’alta burgesia com els Margarit, els Sitjar o els Cruïlles.

Una imatge de la decadència econòmica; 1360-1549

La comparació del fogatge del 29 d’agost de 1549 amb la “talla” de 1360, publicada per Christian Guilleré en el seu treball “Girona en el s. XIV”, permet fer una comparació, gens afalagadora, de l’evolució de la ciutat durant aquells segles.

Oficis i professions	1360	1549	(% 1549/1360)
Tèxtil	387	287	74%
Cuir	278	88	31%
Construcció	213	94	44%
Metalls	88	46	52%
Total artesans	966	515	53%
Alimentació	153	57	37%
Professions "lliberals"	92	75	82%
Transport i comerç	150	98	64%
Altres	100	48	48%
Total serveis	495	278	56%
Total actius	1.461	793	54%

Queda clar que tots els sectors havien patit una forta davallada, encara que resulta curiosa la capacitat de resistència de les professions "lliberals", en bona mesura assimilables als grups dirigents de la ciutat.

5. La restitució planimètrica de l'"Estima"

Un dels problemes més importants que planteja la restitució cartogràfica de la ciutat de Girona a través de l'"Estima" és el mateix caràcter del document. De fet es tracta d'un cadastre de les finques i propietats urbanes amb finalitat recaptatòria i, per tant, molt detallat a efectes fiscals però no tant des del punt de vista descriptiu. Enlloc figuren les dimensions de les propietats i dels immobles. No és d'interès de l'"Estima" l'estat de conservació dels edificis ni l'aspecte de les façanes, les teulades i els patis de les cases. Els límits no són amidats sinó afrontats segons els punts cardinals. Cada finca afrontada és una mena de peça que encaixa amb les altres per formar el trencaclosques de milers de peces que és la ciutat. Tanmateix, en ser-nos desconeguda la forma exacta de cada parcel·la ens impedia la transcripció planimètrica a escala. Calia, doncs, cercar vies alternatives per trobar punts de referència que ens delimitessin distàncies reals que es poguessin comptabilitzar en metres i en angles. Les fonts principals d'informació ens les han fornint la cartografia històrica i la trama actual de la ciutat.

Molts edificis, carrers i places s'han conservat dempeus d'ençà del segle XVI. Aquestes dades són més fiables perquè es poden contrastar i mesurar correctament. D'altres s'han conservat totalment o parcialment amagades entre reformes i construccions posteriors. La recerca de vestigis pels carrers, per l'interior de domicilis particulars i les visites d'obres han donat resultats sorprenents i tangibles. En aquest sentit, va ser molt engrescador el seguiment sistemàtic de casa per casa que

es va fer de la galta de muralla de la Força Vella que donava al carrer de les Ballesteries. La recerca va permetre comprovar que el mur i les torres que el defensaven es conservaven, a voltes, sencers entre laberints d'habitatges i patis que s'hi adossaven.

D'altres carrers i construccions han desaparegut però molts han estat registrats en plànols, fotografies i llicències d'obres. En arribar a aquest punt la cartografia històrica agafa tot el protagonisme. Els plànols més antics conservats de Girona daten de la segona meitat del segle XVII. Aporten una quantitat d'informació extraordinària però també presenten alguns inconvenients. Fant servir unitats de medició antigues com les tueses, les canes, els peus o els pams. Són unitats que, per altra banda, varien en el temps i en el lloc encara que les proporcions entre elles siguin fixes. Això dificultava molt la reducció a una escala regularitzada d'aquells documents planimètrics. Per acabar-ho d'adobar, hom constatava que les diferències entre uns i altres mapes podien ser considerables. Així doncs ha calgut triar la planimetria més acurada i, sovint, com en el cas del Mercadal, on la transformació de la ciutat s'ha fet sentir més, superposar tota la seqüència de plànols del segle XX al XVII per tal de corregir els errors de medició i aprofitar al màxim les dades urbanístiques que oferien.

Finalment ens és obligat d'admetre que han quedat alguns punts foscos en la interpretació cartogràfica de l'"Estima". En els plànols figuren com unes taques uniformes. En realitat són zones ben delimitades però de les quals no tenim dades prou significatives.

Conclusió

L'Estima de 1535 és, per a tothom que vulgui estudiar el procés urbà de la ciutat de Girona, una eina de treball molt valuosa que permet afrontar els temps més crítics de la història medieval de la ciutat, com a punt de referència per comparar les tendències seculares. L'abundant contingut de la seva informació econòmica obre moltes possibilitats, no gens exhaurides en aquest treball, que en el futur haurien de permetre un "buidatge" exhaustiu per tal de fer una "radiografia" més precisa d'una ciutat a les acaballes dels temps medievals.

La ciudad de Girona en el año 1535

Un importantísimo documento del Arxiu Històric de la ciudad de Girona, permite conocer con detalle su estructura urbana en la primera mitad del siglo XVI, cuando todavía no estaba totalmente restaurada de los daños causados por la guerra civil catalana entre los años 1462 y 1472, época en que la ciudad padeció tres sitios.

Este documento, conocido con el nombre de Estima, es un recuento de fincas con finalidad recaudatoria donde se estipulan los diferentes valores de cada propiedad: el dominio directo, el dominio útil y el censo.

Hay algunos aspectos sorprendentes como la gran proporción de señorías directas en poder de la Iglesia, las escasísimas que conserva el rey y, sobre todo, el hecho que en la Estima no hemos encontrado ninguna vez la palabra “noble”.

La imagen que la Estima nos sugiere de la ciudad de Girona es la de una gran fortaleza protegida por tres recintos fortificados: uno a cada lado del Oñar, construidos y ordenados en tiempos del conde-rey *Pere el Cerimoniós*, y un tercero llamado *Força vella*, que era el recinto de la antigua ciudad romana. Estos importantes conjuntos daban a la ciudad un aspecto impresionante, por la potencia de los muros, las 36 torres y los tres castillos que guardaban las tres puertas principales de la ciudad: *Gironella*, *Sobreportes* y *Recasens*.

La influencia de la iglesia sobre la población era considerable hecho que se refleja con las 20 iglesias abiertas al

culto, entre las seculares y las de órdenes religiosas. Impresiona constatar la existencia de 15 cementerios urbanos dentro de los muros, algunos de ellos antiquísimos, como los de la *Seu de Santa Maria*, *Sant Feliu*, *Sant Pere de Galligants* y el *Mercadal*. Cada convento tenía el suyo, donde procuraban obtener derecho de entierro el patriciado urbano.

La antigua vía romana atraviesa la ciudad de norte a sur entrando por el burgo de *Sant Pere de Galligants* y saliendo por el *Cap de l'Areny* por un vado que salvaba el río Oñar. En los dos extremos los hostales se concentraban para atender a los viajeros: cinco en el burgo de *Sant Feliu* i seis en la plaza *d'en Vila*, el resto se situaba en el centro de la ciudad.

Las dos partes separadas por el río Oñar, estaban conectadas por puentes y pasarelas. El *Pont de Pedra* llamado de *Framenors*, enlazaba el *Mercadal* con *l'Areny*; era una vella construcción gótica con tres grandes arcos ogivales protegida por dos torres de defensa. Las pasarelas facilitaban el tránsito de los peatones y los vados el de los carruajes.

Girona era también una ciudad molinera, posiblemente una de las primeras manifestaciones pre-industriales. Los molinos de 1535 eran diferentes de los que habían funcionado en época anteriores. Ya no se trataba de antiguos artefactos de una sola muela, sinó de complejas instalaciones que contaban con varias. Estaban dedicados a moler cereales, a la elaboración de trapos e incluso había uno de papel. Se localizaban principalmente en la antigua riera *Monar reial del Mercadal*. Habían otros más abajo en

la confluencia del terco con el Oñar, y en el extremo norte del barrio de Pedret, los molinos de la Manola.

El aspecto sanitario contaba con diferentes centros: los más antiguos eran *l'Hospital dels Capellans* propiedad de la *Seu* y situado en el burgo de *Sant Pere de Galligants*, al lado de la iglesia de *Sant Nicolau* y un albergue de peregrinos cerca de la Catedral conocido como la *Xenodòchia*. En el año 1211 se edificó el Hospital de *Santa Caterina* que en el año 1535 se encontraba fuera del recinto amurallado al sur del *Mercadal* y funcionando a pleno rendimiento. Finalmente en la parte norte de Pedret, el Hospital de *Llàtzer*, que era el refugio de los leprosos y personas afectadas por enfermedades contagiosas.

Desde el punto de vista mercantil, una zona interesante por la densidad comercial y artesanal era la parte del *Areny* comprendida entre la plaza *dels Raïms* –actual *Argenteria*– y las *Taberneries*, en el centro de la plaza de *les Cols*. En este punto había una instalación de 25 tiendas cubiertas.

El Consejo general de la ciudad ocupaba el mismo lugar que todavía ocupa hoy, en la plaza *del Vi* (antiguas *Albergueries*). La *Cort Reial* estaba ubicada en la casa que hacía esquina con la calle del mismo nombre y con los porches que hoy conocemos con el nombre de *Voltes d'en Roses*.

The city of Girona in 1535

An extremely important document kept in the Historical Archives of the

City of Girona reveals in detail the urban structure of the city during the first half of the 16th century, when it had not yet been fully restored from the damage caused by the Catalan Civil War between 1462 and 1472, during which the city suffered three sieges.

This document, known as the *Estima*, is a list of properties drawn up with the purpose of collecting taxes, stating the different values of each property: direct ownership, beneficial ownership and ground rent.

The document contains certain surprising details, such as the high proportion of properties owned directly by the Church, the very small number still held by the king, and, above all, the fact that nowhere in the *Estima* do we find the term 'noble'.

The image of Girona suggested to us by the *Estima* is that of a fortress protected by three fortified enclosures: one on each side of the Onyar river, built and equipped in the time of Pere el Cerimoniós, and a third, named the *Força Vella*, which was the enclosure of the old Roman city. These important nuclei gave the city a daunting appearance, with the strength of its walls, its 36 towers and the three castles guarding its three main gates: *Gironella*, *Sobreportes* and *Requesens*.

The influence of the Church on the population was considerable, a fact which is reflected in the 20 churches open for worship, between secular temples and those of the religious orders. It is striking to observe the existence of 15 urban cemeteries within the walls, some of them extremely old, such as those of the Cathedral of

Santa Maria, Sant Feliu, Sant Pere de Galligants and the Mercadal. Each monastery had its own, where the city patriciate requested the right of burial.

The old Roman road crossed the city from north to south, entering via the borough of Sant Pere de Galligants and leaving by a ford over the Onyar at the Cap de l'Areny. These two entrance points concentrated several hostels serving travellers - five in Sant Feliu and six in the Plaça d'en Vila - the remainder being located in the centre of the city.

The two parts of the city separated by the Onyar were connected by bridges and passing points. The Pont de Pedra ('stone bridge'), also known as the Framenors bridge, linked the Mercadal with the Areny: it was an elegant Gothic construction with three large ogival arches protected by two defence towers. The passing points facilitated the passage of pedestrians, and the fords that of carriages.

Girona was also a centre of the milling trade, possibly one of the first pre-industrial activities. In 1535 the mills were different from those which had operated in previous times. They were no longer ancient artifacts with single millstones, but complex installations with several stones. They were dedicated to milling cereals and producing cloth, and there was even one paper mill. They were mainly located on the old Royal Monar Channel of the Mercadal. There were also some further downstream, at the confluence of the Ter with the Onyar, and at the northern end of the Pedret district there were the mills of 'La Manola'.

With regard to sanitary installations, Girona had several centres: the oldest

were the Hospital dels Capellans, which was owned by the See and located in the borough of Sant Pere de Galligants beside the Church of Sant Nicolau, and a pilgrims' hostel near the Cathedral, known as the Xenodòchia. The Hospital de Santa Caterina was built in 1211: in 1535 it was situated outside the walls, to the south of the Mercadal, and in full operation. Finally, in the northern part of Pedret, the Hospital de Llätzer (Lazarus) was the refuge for lepers and people affected by contagious diseases.

From the commercial point of view, an interesting area due to its density of commerces and workshops was the part of the Areny between the Plaça dels Raïms (now Argenteria) and the Tabergeries, in the centre of the Plaça de les Cols. At this point there was a concentration of 25 covered shops.

The General Council of the city occupied the same spot as the present-day City Hall, in the Plaça del Vi (formerly the Albergueries). The Royal Court had its seat at the house at the corner formed by the street named after it and the arches which we know today as the Voltes d'en Rosés.

Gérone en 1535

Les Archives Historiques de la ville de Gérone contiennent un document très important, qui permet d'en connaître en détail la structure urbaine pendant la première moitié du XVIe siècle, alors que l'on n'avait pas encore entièrement réparé les dommages causés par la Guerre Civile Catalane de 1462 à 1472, et au cours de laque-

lle la ville avait été assiégée à trois reprises.

Ce document, connu sous le nom d'*Estima*, est un recensement des différentes propriétés; on y indique les valeurs de chacune d'entre elles, à des effets de perception d'impôts: le domaine direct, le domaine utile et le cens.

On y découvre certains aspects surprenants, tels que le grand nombre de seigneuries directes appartenant à l'Eglise, le nombre presque infime de propriétés appartenant au roi, et surtout, que le mot "noble" n'apparaît dans l'*Estima* pas une seule fois.

L'*Estima* nous donne de Gérone la vision suivante: une grande forteresse, protégée par trois enceintes fortifiées: une de chaque côté de l'Onyar, construites et ordonnées sous le règne du comte-roi Pere el Cerimoniós, et une troisième qui s'appelait Força Vella, et qui occupait l'emplacement de l'ancienne ville romaine. Ces trois ensembles importants donnaient à la ville un air impressionnant, à cause de la puissance des murs, de ses 36 tours et des trois châteaux qui protégeaient les trois portes principales de la ville: Gironella, Sobreportes et Requesens.

L'Eglise exerçait une considérable influence sur la population. On peut s'en rendre compte si l'on considère qu'il y avait 20 églises ouvertes au culte, qu'il s'agisse d'églises séculières ou qu'elles appartiennent aux différents ordres religieux.

On est impressionné par l'existence de 15 cimetières urbains situés à l'intérieur des murs, dont certains sont très anciens, comme par exemple ceux de la cathédrale de Santa Maria, de Sant Feliu, de Sant Pere de Galligants et du

Mercadal. Chaque couvent en possédait un, et les patriciens de la ville cherchaient à s'y faire enterrer.

L'ancienne voie romaine traversait la ville du nord au sud. Elle entrait par le bourg de Sant Pere de Galligants, et sortait de la ville par le Cap de l'Areny, en empruntant un gué qui permettait de franchir l'Onyar. Aux deux entrées, on trouvait un grand nombre d'auberges pour héberger les voyageurs: 5 dans le bourg de Sant Feliu et 6 sur la place Plaça d'en Vila. Les autres se trouvaient au centre de la ville.

Les deux parties séparées par l'Onyar étaient reliées par des ponts et des passerelles. Le Pont de Pedra, dit de Framenors, reliait le Mercadal à l'Areny; il s'agissait d'un beau monument gothique présentant trois grands arcs ogivaux, et protégé par deux tours de défense. Les passerelles permettaient aux piétons de passer, alors que les chariots empruntaient les gués.

Gérone était également une ville de meuniers, probablement une des premières manifestations pré-industrielles. Les moulins de 1535 étaient différents de ceux qui avaient fonctionné auparavant. Il ne s'agissait plus de ces anciennes machines à une seule meule; il s'agissait à présent d'installations complexes à plusieurs meules. Ils permettaient de moudre les céréales, d'élaborer des tissus et un de ces moulins se consacrait même à l'élaboration du papier. Ils étaient normalement situés sur le lit de l'ancien ruisseau Monar Reial du Mercadal. Il y en avait aussi en aval, au confluent du Ter et de l'Onyar, ainsi qu'à la pointe nord du quartier Pedret, les moulins de la Manola.

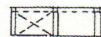
Du point de vue sanitaire, la ville disposait de plusieurs centres: les plus anciens, l'hôpital des Capellans, qui appartenait à la cathédrale et qui se trouvait dans le bourg de Sant Pere de Galligants, à côté de l'église Sant Nicolau, et une auberge de pèlerins près de la cathédrale, connue sous le nom Xenodòchia. En 1211, on construisit l'hôpital de Santa Caterina qui, en 1535 se trouvait à l'extérieur des murailles, au sud du Mercadal et qui fonctionnait pleinement. Enfin, dans le nord du quartier Pedret, se trouvait l'hôpital de Llätzer, qui hébergeait les lépreux et les contagieux.

Du point de vue commercial, on

trouve une zone intéressante, vue la densité de commerçants et d'artisans que l'on y trouve: il s'agit de la partie de l'Areny qui se trouve entre la place Plaça dels Raïms- actuellement Argenteria- et les Tabergeries, en plein coeur de la place Plaça de les Cols. On y trouvait un ensemble de 25 boutiques couvertes.

Le Conseil Général de la ville se trouvait là où il se trouve actuellement, à la Plaça del Vi (auparavant Albergueries). La Cour Royale occupait la maison située à l'angle de la rue du même nom et des arcades connues actuellement sous le nom de Voltes d'en Rosés.

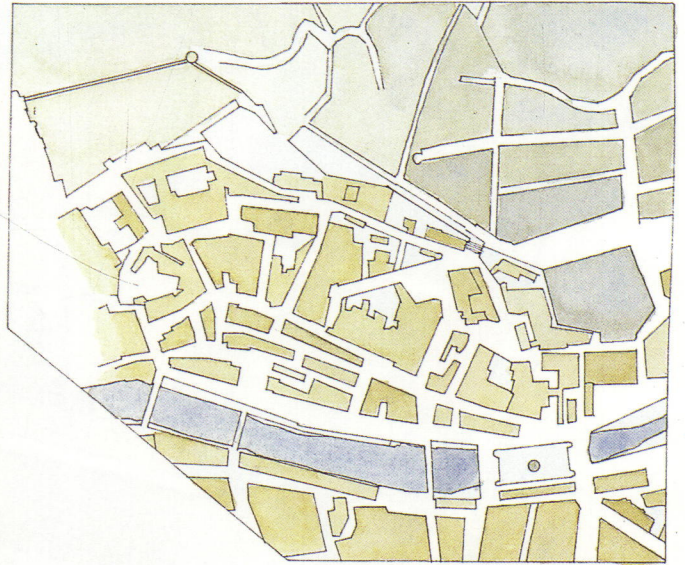

Carrer cobert amb arcs i voltes

Escala original, E: 1/1000

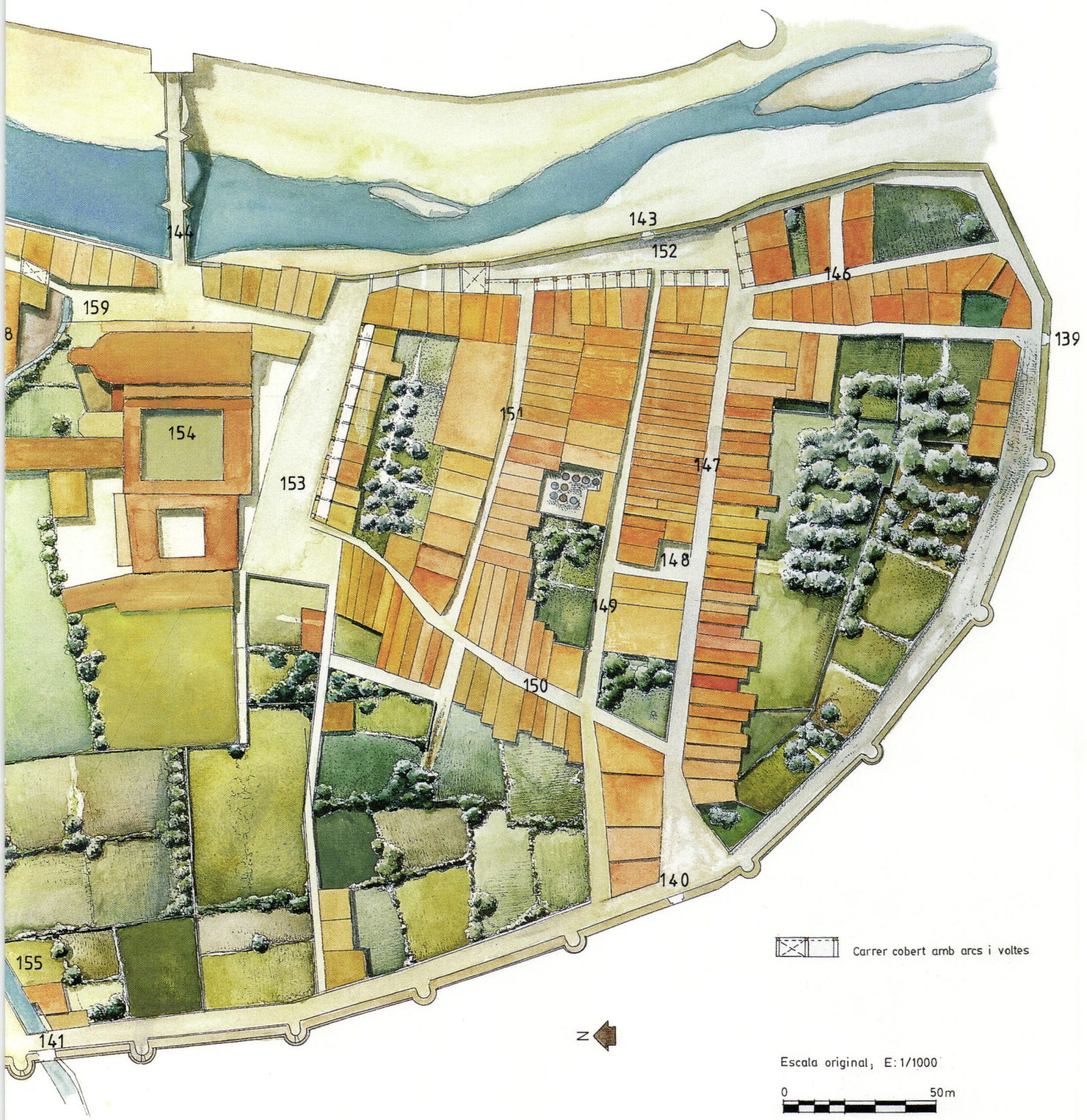

Escala original, E:1/1000
0 50m

 Carrer cobert amb arcs i voltes

Carrer cobert amb arcs i voltes

Escala original, E: 1/1000

BURG DE SANT PERE DE GALLIGANTS

Aquesta barriada va néixer al voltant del recinte monacal de Sant Pere de Galligants que trobem documentat per primera vegada en el segle IX. Els seus límits són conformats, al nord pel barri de Pedret i la muntanya de Montjuïc, que juntament amb la vall de Sant Daniel constitueix el costat oriental de la contrada, a migdia, amb el burg de Sant Feliu mitjançant el riu Galligants, i a ponent amb l'areny del riu Onyar. En aquest any, aquest sector quedava clos dins del segon recinte murallat de la ciutat de Girona començat a bastir per ordre del rei Pere III durant la segona meitat del segle XIV.

El burg no va formar part de l'administració de la ciutat fins a una època relativament tardana. Al llarg d'uns quatre-cents anys el barri va ser domini feudal dels abats de Sant Pere fins a les darreries del segle XIV encara que cal ressenyar que de la jurisdicció abacial se n'escapava el petit nucli de la parròquia de Santa Llúcia, a redós de l'església i del camí de la muntanya de Montjuïc cap a Campdorà, que hom localitza justament en l'angle de 90° que dibuixa la muralla baix-medieval.

1. **Portal de Nostra Dona.** Porta de la muralla de la ciutat i cos de guàrdia. Era l'accés a Girona pel camí que venia del nord, de Pedret i del Pont Major, seguint el recorregut de l'antiga Via Augusta romana. Aquest portal es va conservar fins poc abans de la Guerra Civil i rebia el nom per la imatge de la Maredeu allí situada.
2. **Carrer de Nostra Dona.** Correspon al primer tram de l'actual plaça de Sant Pere. Donava a l'antiga esplanada mitjançant un pasadís amb volta sota una casa.
3. **Plaça de Sant Pere.** Constitueix el tram més meridional de l'actual plaça que, aleshores, era molt més reduïda que actualment. Les façanes de les cases de llevant eren construïdes sobre voltes. Un tram dels habitatges del sector oest eren adoberies, establiments artesanals dedicats al tractament de les pells.
4. **Carrer del Bellmirall.** Actual carrer de l'Àngel.
5. **Carrer de la Rosa.**
6. **Carrer de l'Angelot.** Actualment carrer de Santa Llúcia.
7. **Església i dependències parroquial de Santa Llúcia.** Aquest temple, desafectat al culte des de fa anys, ens és esmentat per primera vegada, ja com a parròquia, l'any 1078. És la primera parròquia, segregada de Sant Feliu, de la història de la ciutat i la seva zona d'influència s'estenia per tota la zona rural de Montjuïc, per Pedret, el Pont Major fins a Campdorà. L'església es trobava inicialment sota l'advocació de Santa Eulàlia. Al voltant del temple s'escampava l'antic cementiri parroquial.
8. **Forn de pa.**
9. **Hospital dels Capellans.** Antiquíssima institució benèfica de la Seu de Girona on es tenia cura dels clergues malalts. Encara són visibles restes arquitectòniques d'aquest interessant edifici.
10. **Sant Nicolau.** Església romànica del segle XII edificada damunt d'una necròpolis pre-romànica i d'una vil·la romana. Hauria estat el temple de l'Hospital dels Capellans. A redós s'hi situava el cementiri de l'esmentada institució.
11. **Sant Pere de Galligants.** Complex monacal que incloïa l'església, bastida el segle XII, damunt d'un temple més antic, el convent amb el claustre, joia del romànic català, i la casa de l'abat que hom localitza a ponent del monestir. Actualment temple i dependències monacals constitueixen la seu de la secció de Girona del Museu Nacional d'Arqueologia.
12. **Portal de Sant Daniel.** Comunicava el burg amb la vall i es trobava immediatament al costat dels absis de l'església de Sant Pere que s'integraven magistralment en el sistema defensiu de les muralles de la ciutat. Fou enderrocat els anys seixanta d'aquest segle.
13. **Riu Galligants.** Aquest afluent de l'Onyar recull les aigües de la vall de Sant Daniel i és més un rierol que cap altra cosa. Tanmateix ha ocasionat destruccions i desgràcies algunes de les quals han quedat en la memòria històrica tal com recorden aquests versos:
"Por los que el Galligants fiero
sumergiera en su furor,
misericordia Señor."
14. **Plataforma sobre el riu Galligants.** Estructura alçada sobre el llit del riu Galligants ocupada per dues fileres de cases i un carrer central bastida sobre un conjunt d'arcs. Els dos extrems, a llevant i a ponent, servien de ponts de comunicació entre el burg de Sant Pere i de Sant Feliu.
15. **Torre de Santa Llúcia.** Torre cilíndrica encarregada de la defensa de l'angle nord-est de la muralla en el sector del burg de Sant Pere, encarada cap a Montjuïc, en dels punts febles del recinte baix-medieval. Actualment desapareguda.
16. **Molins d'en Cruïlles.** Antics molins drapers, fariners i paperers

BOROUGH OF SANT PERE DE GALLIGANTS

This district grew up around the monastery of Sant Pere de Galligants, which we first find documented in the 9th century. Its boundaries were formed to the north by the Pedret district and the hill of Montjuïc, which, together with the Sant Daniel valley, forms the eastern limit of the area; to the south by the Galligants river and the borough of Sant Feliu; and to the west by the sandy bed ('areny') of the river Onyar. In the year indicated, this sector was included within the second walled enclosure of the city of Girona, whose construction was begun by order of King Pere III during the second half of the 14th century.

The borough did not form part of the administration of the city until a relatively late date. The district was a feudal domain of the abbots of Sant Pere for some four hundred years, until the late 14th century, although it should be remarked that the abbots' jurisdiction did not include the small nucleus of the parish of Santa Llúcia, adjoining the church and the track leading from Montjuïc to Campdorà, which is located within the 90° angle traced by the late medieval wall.

1. **Portal de Nostra Dona (Gate of Our Lady).** Gateway in the wall of the city and guardhouse. This was the entrance into Girona from the north, from Pedret and Pont Major, following the course of the Via Augusta, the old Roman road. This gateway was preserved until shortly before the Civil War, and received its name from the statue of the Virgin situated there.
2. **Carrer de Nostra Dona (Street of Our Lady).** This street corresponds to the first stretch of the present-day square Plaça de Sant Pere. It connected with the old esplanade by a passage with an arch under a house.
3. **Plaça de Sant Pere (St. Peter's Square).** This constitutes the southernmost section of the present-day square, which was then much smaller than now. The façades of the houses on the eastern side were built over arches. The houses in one part of the western sector were leather tanneries.
4. **Carrer del Bellmirall.** Nowadays the street Carrer de l'Àngel.
5. **Carrer de la Rosa (Rose Street).**
6. **Carrer de l'Angelot (Cherub Street).** Nowadays the street Carrer de Santa Llúcia.
7. **Church and parish grounds of Santa Llúcia (St. Lucy).** This church, now deconsecrated for many years, is first mentioned, already as a parish, in 1078. It is the first parish segregated from Sant Feliu in the history of the city, and its area of influence spread throughout the rural area of Montjuïc, Pedret, and Pont Major, as far as Campdorà. The church was originally dedicated to Santa Eulàlia. The old parish cemetery surrounded the church.
8. **Bakery.**
9. **Hospital dels Capellans (Chaplains' Hospital).** Ancient beneficial institution of the See of Girona which attended to sick priests. Some architectural remains of this interesting building are still visible.
10. **Sant Nicolau (St. Nicholas).** A 12th-century Romanesque church built over a pre-Romanesque necropolis and a Roman villa. It was probably the church of the Hospital dels Capellans. Behind it was the cemetery of that institution.
11. **Sant Pere de Galligants.** Monastery complex which included the church (built in the 12th century over an older temple), the monastery with its cloister (a jewel of Catalan Romanesque), and the abbot's house (identified to the west of the monastery). At present the church and monastery buildings constitute the home of the Girona section of the National Archaeological Museum.
12. **Portal de Sant Daniel (St. Daniel's Gate).** This gateway communicated the borough with the valley and was situated immediately beside the apses of the church of Sant Pere, which were masterfully integrated into the defensive system of the city walls. The gateway was demolished in the 1960's.
13. **River Galligants.** This tributary of the Onyar collects the waters of the Sant Daniel valley, and is really little more than a stream. Nevertheless, it has caused its share of destruction and tragedy, recalled in popular memory with these lines:
"Por los que el Galligants fiero
sumergiera en su furor,
misericordia, Señor."
("For those who the wild Galligants engulfed in its fury, have mercy, Lord.")
14. **Platform over the river Galligants.** Structure raised over the bed of the river Galligants, occupied by two rows of houses and a central street built over a series of arches. The two ends, to the east and west, served as bridges between the borough of Sant Pere and Sant Feliu.
15. **Torre de Santa Llúcia (St. Lucy's Tower).** Cylindrical tower commanding the defence of the north-eastern corner of the city wall in the sector of the borough of Sant Pere, facing Montjuïc, one of the weak points of the late medieval city. Now disappeared.

situats en l'arenys de l'Onyar, fora murs i prop del portal. Es localitzaven on es troba, actualment, la via del tren.

Burg de Sant Feliu

El nucli de Sant Feliu s'organitzà a l'entorn de l'església del mateix nom, bastida sobre un antic *martyrium* (església consagrada a perpetuar la memòria d'un màrtir), important centre de peregrinatge i punt de referència del cristianisme més primitiu de les nostres contrades.

L'eix central del barri el constitueix l'actual carrer del Llop o del rei Martí, antiga Via Augusta que donava accés a la ciutat des del nord.

El naixement del burg s'inicià a les darreries del segle XI a redós del recinte eclesial i es va anar escampant de sud a nord en direcció al riu Galligants que constituirà el límit septentrional d'aquest sector. Vers els inicis del segle XIII un mur protegia el barri del riu Onyar.

17. **Portal del camí del baluard.** Porta de la muralla de l'Onyar que donava a un baluard fora murs que és el més antic dels documentats a Girona i que té poc a veure amb els grans baluards del segle XVII i XVIII.
18. **Portal tapat.** Portalet que donava accés a l'arenys des de la plaça de Sant Feliu i, en aquells anys, paredat.
19. **Pont dels Perolers.** Potser només era una antiga passera que comunicava el burg amb les hortes de l'altra banda de l'Onyar.
20. **Portalet.**
21. **Carrer del portal tapat.**
22. **Carrer que va de la plaça de Sant Feliu al Galligants.** Actualment carrer de la Barca. Era el carrer major del burg i eix principal de comunicacions de la ciutat amb el nord, i on es concentraven un número significatiu d'hostals.
23. **Plaça de Sant Feliu.** Es localitza davant de les escales de la façana de l'església. Un carreró cobert salvava el desnivell amb el cementiri i l'esplanada situades a migdia del temple.
24. **Carrer dels Perolers.** Avui carrer dels Calderers. Perllongava l'eix principal del barri de Galligants fins a les Ballesteries.
25. **Placeta dels Perolers.**
26. **Pujada de Sant Feliu.**
27. **Conjunt eclesial de Sant Feliu.** Format per l'església romànico-gòtica dedicada a la devoció del sant màrtir gironí al qual se li juxtaposà el culte més recent a Sant Narcís "creat" a partir de les darreries del segle X i de clara influència nòrdica. En l'interior del temple hom hi conservava el sarcòfag de sant Feliu que avui es troba encastat en els murs del presbiteri. Al nord de l'església es trobava el cementiri que ocupava el lloc dels antics claustres romànic i gòtic, aproximadament en el sector que avui ocupa la capella de Sant Narcís.
28. **Placeta Balaguer.** Hauria estat un dels nuclis més antics del primitiu burg. Per l'arc de Transfiguera s'hi accedia des del nord.
29. **Carrer del Pou Rodó.**
30. **Carrer del Pou Rodó a Sant Feliu.**
31. **Carrer de Sant Narcís.** Via d'enllaç entre el carrer major i el carrer del Llop, principals vies d'entrada a la ciutat des del nord.
32. **Placeta de Capmany.** El nom podria venir del llinatge dels Capmany que posseïen importants propietats una de les quals englobava els antics banys (Banys Arabs).
33. **Carrer del Llop.** Actualment carrer del rei Martí. Correspon al recorregut de l'antiga Via Augusta entre el portal de Sobreportes i el riu Galligants. En el sector més septentrional hom hi localitzava, l'any 1535, el portal del Llop.
34. **Portal del Llop.**
35. **Carrer del Pont del Galligants.** Paral·lel al riu Galligants.
36. **Carrer de Sacsimort.** Els límits d'aquest carrer han anat variant a través del temps. En 1535 era molt més curt i solament comprenia un tram de l'actual vial.
37. **Carrer dels Banys.** Passava per davant dels antics banys públics en aquesta època tancats i formant part d'una propietat privada.
38. **Horts i basses de la Seu.**
39. **Antics banys públics.** Bastits el 1194 i refets cent anys després, es trobaven en desús d'ençà el 1415.
40. **Carrer de Ballesteries.** No formava part del burg de Sant Feliu tot i ser un element de connexió entre aquest barri i l'Areny (zona situada entre la galta de ponent de l'actual carrer de Ciutadans i l'Onyar). Antigament fou conegut amb el nom de "Lloc i carrer de fàbregues".

La Força Vella

Primitiu recinte de la ciutat romana del qual conservava les muralles amb afegits carolingis i importants reformes del temps de Pere el

16. **Molins d'en Cruïlles (Cruïlles' mills).** Old cloth, paper and flour mills situated along the sandy bed of the Onyar, outside the walls and near the gate, where the railway line now runs.

Borough of Sant Feliu

The nucleus of Sant Feliu is organised around the church of the same name, built over an ancient *martyrium* (church consecrated to perpetuate the memory of a martyr), an important centre of pilgrimage and a reference point of the earliest Christianity in our region.

The central axis of the neighbourhood is constituted by the present-day street Carrer del Llop (or Pujada del Rei Martí), the ancient Via Augusta which entered the city from the north.

The borough came into being at the end of the 11th century, behind the church enclosure, and gradually spread from south to north towards the river Galligants, which would form its northern boundary. Around the early 13th century a wall protected the district from the river Onyar.

17. **Gate of the bastion walk.** Gate of the Onyar wall which gave onto a bastion outside the walls which is the oldest of those documented in Girona and has little relation with the large bastions of the 17th and 18th centuries.
18. **Portal Tapat (walled-up gateway).** Small gateway giving access to the river from the Plaça de Sant Feliu, walled-up in those times.
19. **Pont dels Perolers (Coppersmiths' Bridge).** This was perhaps no more than a footbridge connecting the borough with the vegetable gardens on the other side of the Onyar.
20. **Portalet (small gateway)**
21. **Carrer del Portal Tapat.**
22. **Street leading from the Plaça de Sant Feliu to the Galligants.** Now the street Carrer de la Barca. This was the main street of the borough and the city's main communications route with the north. A significant number of hostels were concentrated here.
23. **Plaça de Sant Feliu (St. Felix' Square).** This is situated in front of the steps of the façade of the church. A covered alley led to the cemetery and the esplanade situated to the south of the church.
24. **Carrer dels Perolers (Coppersmiths' St).** This street, nowadays Carrer dels Calderers (Boilermakers' St), prolonged the main axis of the borough of Galligants as far as the Ballesteries.
25. **Placeta dels Perolers (Coppersmiths' Sq).**
26. **Pujada de Sant Feliu (St. Felix' Hill).**
27. **Ecclesiastical complex of Sant Feliu.** Consisting of the Romanesque-Gothic church dedicated to Girona's martyr saint, to which was later added the cult of St. Narcís, 'created' from the late 10th century onwards and with evident Nordic influence. The interior of the church conserves the sarcophagus of St. Felix, which is now embedded in the walls of the presbytery. To the north of the church was the cemetery, which occupied the place of the old Romanesque and Gothic cloisters, approximately in the sectors occupied today by the chapel of St. Narcís.
28. **Placeta Balaguer.** This was probably one of the oldest nuclei of the original borough. It was entered from the north by way of the Transfiguera arch.
29. **Carrer del Pou Rodó (Round Well St).**
30. **Street leading from the Pou Rodó to Sant Feliu.**
31. **Carrer de Sant Narcís (St. Narcís' St).** Connection between the Carrer Major (high street) and the Carrer del Llop, the main entry routes to the city from the north.
32. **Placeta de Capmany.** The name of this small square could derive from the Capmany family, who owned important properties, one of which included the old Arab baths.
33. **Carrer del Llop (Wolf St).** Nowadays Pujada del Rei Martí, this street corresponds to the route of the old Via Augusta between the Sobreportes gateway and the river Galligants. In 1535, the Portal del Llop was located in the southernmost sector.
34. **Portal del Llop (Wolf Gate).**
35. **Carrer del Pont del Galligants.** This street ran parallel to the river Galligants.
36. **Carrer de Sacsimort.** The limits of this street have varied through the years. In 1535 it was much shorter and consisted of only one stretch of the present-day street.
37. **Carrer dels Banys (Baths St).** This street passed in front of the old public baths, closed in that period and formed part of a private property.
38. **Vegetable gardens and pools of the Cathedral.**
39. **Old public baths.** Built in 1194 and reformed a hundred years later, these were disused from 1415.
40. **Carrer de Ballesteries (Crossbow St).** This street did not form part of the borough of Sant Feliu, despite being a connection between these district and the Areny (the area between the western

Cerimoniós, ocupa el vessant d'un dels contraforts de les Gavarres amb un desnivell notable entre el castell de Gironella, a llevant, i el carrer de Ballesteries, a ponent, d'uns seixanta metres. Per les favorables condicions topogràfiques, aquest recinte complí a la perfecció la funció principal que tingué encomanast des del moment just de la seva fundació, la de clau del regne.

En aquest període, 1535, era primordialment el barri eclesiàstic dominat per la Seu i pel palau episcopal i per diversos ardiaconats i edificis pietosos com podia ser la Pia Almoïna. Curiosament en aquest recinte murat, deixant de banda la catedral, només hi havien dues petites esglésies, Santa Maria de les Puelles i Sant Genís, disposades simètricament, a la part occidental de l'antiga plaça del Mercadell, davant de les escalinates de la Seu.

L'eix principal d'aquest nucli era el carrer de Sant Llorenç, antic carrer major del Call i abans *kardo maximus* de la ciutat romana, tram *intra muros* de l'antiga Via Augusta.

41. **Muralla de Ballesteries.** Sector occidental de les fortificacions de la Força Vella, d'origen romà i a bastament millorades durant el regnat de Pere III, amb diverses torres de planta rectangular encara ben conservades.
42. **Portal de Sobreportes.** Porta nord de l'antiga ciutat, d'origen romà, i convertit en fortalesa feudal documentat, ja, en el segle XI. Aquest castell era infeudat a la família dels Montcada i subinfeudat a diverses famílies nobles entre les quals la de Sobreportes. El nom de la porta i del castell ve donat per la situació de la fortificació que ocupava les torres bessones baix-imperials i l'espai que hi havia entre les dues damunt de les portes. Les imponents torres cilíndriques tan ben conservades corresponen al segle XIV en engolir i fer servir d'ànima interna, les velles estructures romanes.
43. **Col·legi de Sobreportes.**
44. **Santa Maria de les Puelles.** Església d'origen carolingi que desaparegué en el segle XVIII en construir-se Casa Pastors.
45. **Sant Genís.** Església també d'origen carolingi i simètrica de l'anterior i desapareguda igualment en època ben recent.
46. **Placeta de la Seu.**
47. **Escaleres de la Seu.** Escalinata monumental d'origen incert però probablement de construcció romana i que trobem ben documentades ja des de molt a principis del segle XI i que servien per salvar el desnivell important entre la plaça de la Seu, dita del Mercadell, i la façana de Santa Maria. Eren notablement més estretes que les actuals. Pel costat de migdia s'hi adossaven un seguit de cases propietat de preveres de la Seu.
48. **Seu de Santa Maria.** La catedral gòtica es trobava en ple procés constructiu del darrer tram de la volta de la nau. Façana i campanar són més tardans. Encara eren en ús algunes dependències de la catedral romànica consagrada el 1038.
49. **Palau episcopal.** Bastit a partir del palau que el comte Borrell II de Barcelona posseïa a tocar l'antiga catedral pre-romànica. Fou modificat i ampliat a bastament amb construccions romàniques, gòtiques i posteriors. Actualment seu de les dependències episcopals i museu d'Art.
50. **Torre Cornèlia.** Antiga torre edificada en el segle IX o X i que formà part del primer eixample important del recinte de la ciutat. La torre antiga fou substituïda per una cilíndrica molt més poderosa que ha perdurat fins avui i datada del 1362.
51. **Torre Júlia.** Bastida al mateix moment que l'antiga torre Cornèlia, no fou, en aquest cas, modificada posteriorment.
52. **Portal de Sant Cristòfol.** Portal medieval -i potser anterior- que fou molt modificat arrel de les grans reformes de principis del segle XVIII que transformaren la fesomia d'aquest sector deixant-lo tal com és avui. En 1535 era un simple portal obert al mur nord de la muralla.
53. **Capella de Sant Cristòfol.** De construcció romànica, aquest temple situat a redós del camí que menava cap a Sant Daniel i cap al sector oriental de la Muntanya de Girona, fou aprofitat integrant-lo en el sistema defensiu del nou portal que ara obriria a llevant i no a tramuntana en el primer terç del segle XVIII.
54. **Horta del castell de Gironella.** Espai de jardins i horts que hom localitzava davant de la façana occidental del castell. En el segle XVII hi fou edificada, en aquest indret, la caserna d'Alemanys.
55. **Portal de la reina Joana.** Portal d'accés al castell de Gironella monumentalitzat a les darreries del segle XV o inicis del XVI, després de la mort de la reina, mare de Ferran el Catòlic. A la dovella central hi ha esculpit l'escut d'armes del rei i de la seva muller Isabel, reina de Castella. És una peça heràldica de molt interès.
56. **Castell de Gironella.** La més poderosa fortificació de la ciutat de Girona i una de les més poderoses de la Catalunya medieval. El seu origen és carolingi. Castell feudal infeudat als Cardona i subinfeudat a diverses famílies entre les quals podem esmentar la dels Gironella o dels Lloret. Encara va jugar un paper importantíssim en els setges de 1808 i 1809. L'any 1814 les forces napoleòniques el destruïren deixant-lo tal com podem veure'l actualment.

side of the present-day Carrer de Ciutadans and the Onyar). It was formerly known as 'Lloc i carrer de Fàbregues'.

La Força Vella

The original enclosure of the Roman town, of which it conserved the walls with Carolingian additions and substantial reforms from the time of Pere el Cerimoniós, this district occupies the slope of one of the foothills of the Gavarres with a considerable gradient of some 60 metres between the Gironella Castle to the east and the Carrer de Ballesteries to the west. Due to its highly favourable topographical conditions, this enclosure fulfilled to perfection its main function, entrusted to it from the very moment of its foundation, which was to be the key to the kingdom.

In this period, 1535, it was primarily the ecclesiastical district, dominated by the Cathedral and the episcopal palace and by various archdeaconries and pious buildings such as the Pia Almoïna (almshouse). Curiously, within this walled enclosure, apart from the Cathedral there were only two small churches, Santa Maria de les Puelles and Sant Genís, symmetrically positioned on the western side of the old Plaça del Mercadell, in front of the steps of the Cathedral.

The main thoroughfare of this nucleus was the Carrer de Sant Llorenç, the old high street of the Call (Jewish quarter) and previously the cardo maximus of the Roman town, the intramuros section of the old Via Augusta.

41. **Muralla de Ballesteries (Crossbow Wall).** Western sector of the fortifications of the Força Vella, of Roman origin, considerably improved during the reign of Pere III, with several rectangular towers which are still well preserved.
42. **Portal de Sobreportes (Sobreportes Gate).** Northern gate of the old city, of Roman origin, and converted into a feudal fortress already documented in the 11th century. This castle was enfeoffed to the Montcada family and subenfeoffed to various noble families, among them the Sobreportes. The name of the gate and the castle refers to the situation of the fortification which occupied the late imperial twin towers and the space between the two above the walls. The imposing cylindrical towers, so well preserved, correspond to the 14th century in absorbing and using as an inner core the old Roman structures.
43. **Col·legi de Sobreportes (Sobreportes College).**
44. **Santa Maria de les Puelles.** Small church of Carolingian origins which disappeared in the 18th century when the Casa Pastors was built.
45. **Sant Genís.** Small church also of Carolingian origins and symmetrical with the above, which also disappeared in quite recent times.
46. **Placeta de la Seu (Cathedral Square).**
47. **Cathedral steps.** Monumental stairway of uncertain origins, but probably of Roman construction, which we find well documented from the beginning of the 11th century, and which served to make passable the formidable slope separating the Cathedral square, called the Mercadell, from the façade of Saint Mary. The steps were then considerably narrower than now. A series of houses owned by priests of the Cathedral backed onto the steps on the southern side.
48. **Seu de Santa Maria (Cathedral of St. Mary).** In 1535, the Gothic cathedral was still under construction: the arch of the nave was being completed. The façade and belltower are later. Some sections of the Romanesque cathedral, consecrated in 1038, were still in use.
49. **Palau Episcopal (Episcopal Palace).** Built based on the palace which Count Borrell II of Barcelona owned beside the old pre-Romanesque cathedral. It was modified and considerably enlarged with Romanesque, Gothic and later constructions. It is currently the site of the episcopal chambers and art museum.
50. **Torre Cornèlia (Cornelia Tower).** This old tower, built in the 9th or 10th century, formed part of the first important enlargement of the enclosure of the city. The ancient tower was replaced by a much more powerful cylindrical one which dates from 1362 and has survived to the present day.
51. **Torre Júlia (Julia Tower).** This was built at the same time as the old Cornèlia tower, but was not modified later.
52. **Portal de Sant Cristòfol (St. Christopher's Gate).** Gateway of medieval (and possibly earlier) construction, which was much modified as a result of the great reforms of the early 18th century, which transformed the aspect of this area into what we know today. In 1535 it was a simple open gateway in the north wall.
53. **Capella de Sant Cristòfol (St. Christopher's Chapel).** Of Romanesque construction, this small chapel, situated behind the path leading towards Sant Daniel and the eastern sector of the mountain of Girona, was integrated into the defensive system of the new gateway (now opening to the east and not to the north) in the first third of the 18th century.

57. **Diaconat de la Selva i Sagristia Major.** Aquesta gran àrea del barri episcopal era ocupada per diferents serveis eclesiàstics situats a la vora del palau del bisbe.
58. **Carrer de Bellmirall.** Actualment carrer d'Alemanys nom que va rebre, més endavant, en comunicar amb les casernes de mercenaris centro-europeus que eren considerats popularment com a "alemanys".
59. **Portal Rufí.** D'origen romà i que va desaparèixer en el segle XVIII. Bona part d'aquest interessantíssim portal, en baioneta, es troba, intacte però amagat dins d'edificis més moderns.
60. **Carrer de la Sinagoga.**
61. **Ardiaconat Major i Claveria.** Institucions eclesiàstiques de la Seu de Girona.
62. **Carrer de la placeta de Bellmirall a la Presó.**
63. **Antiga sinagoga.** Darrera sinagoga del Call jueu en l'època en què aquest fou reduït (segle XV) després dels aldarulls de 1391 i que no fou desafectada fins que amb motiu de l'expulsió dels jueus, el 1492, fou venuda.
64. **Torre vescomtal** Torre rodona d'origen carolingi que des del segle XI quedà integrada en el recinte del castell de Cabrera que en 1535 era conegut com a castell de Requesens.
65. **Castell de Requesens.** Important fortificació que des del segle XI tingué condició jurídica de castell. En aquella mateixa centúria fou infeudat a la família dels vescomtes de Cabrera. En 1535 aquesta fortificació es trobava molt arruïnada i pràcticament en desús.
66. **Portal i torre de la Presó.** Antic portal meridional de la ciutat romana reformat en temps de Pere el Cerimoniós i en 1535 utilitzada, la gran torre cilíndrica, de presó que no fou enderrocada fins al 1857.
67. **Presó.**
68. **Carrer de Sant Llorenç.** Actual carrer de la Força i, anteriorment, carrer major del Call i *kardo maximus* de la ciutat romana.
69. **Muntada de la Seu.** Escalinata-carrer acabada de construir i de ser oberta a la circulació com un camí d'accés ràpid a la Seu i al palau episcopal només cinc anys abans de la realització de l'*Estima*. És una de les grans modificacions urbanístiques de la *Força Vella*.
70. **Pia Almoïna.** Institució de caire benèfic fundada en el segle XIII per Arnau d'Escala. L'edifici fou començat a edificar a partir de 1415. Actualment és la seu de la Delegació de Girona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i Balears.
71. **Casa Cartellà.** Gran finca propietat dels Cartellà el solar de la qual va servir per a bastir, en el segle XVII, el convent de Caputxins. D'ençà de mitjan segle XIX fou seu de l'institut d'ensenyament secundari i, després del seu trasllat, arxiu i museu d'història de la ciutat de Girona.
72. **Forn de pa del senyor Agullana.**

L'ARENY I LA VILANOVA

Ocupen el sector meridional de la ciutat vella, entre la muntanya de les Pedreres i el riu Onyar.

Els dos noms, Areny i Vilanova, corresponen a dues àrees ben diferenciades pel relleu i pel seu procés històric de desenvolupament. L'Areny és la zona baixa formada pels sorral de l'Onyar fins al *Marge Gros*, imponent desnivell topogràfic que resseguia l'antiga Via Augusta, de nord a sud, i que marcava la divisòria amb la Vilanova, situada en el pendent de la muntanya.

La primera ocupació documentada correspon al nucli de Sant Martí que hom localitzava (i localitza) no gaire lluny del mur meridional de la ciutat i a prop d'unes pedreres (on hi ha, ara, les escales de Sant Martí i la casa Agullana). Un seguit de camins molt vells comunicaven la Via Augusta i el camí ral que la va substituir, amb el portal Rufí, que obria a la plataforma superior de la ciutat d'una manera directa i molt més suau.

La urbanització de l'Areny començà cap al 1160 per iniciativa del comte i del bisbe, que dissenyaren una retícula de carrers al voltant d'un mercat que es trobava a prop del sector més septentrional de l'actual Rambla. Tot el conjunt va créixer ràpidament i a començaments del segle XIII ja existia un gran mur de contenció que el protegia, per l'oest, dels aiguats del riu que anava del *Cap de l'Areny* al burg de Sant Feliu.

En canvi la Vilanova tingué un creixement molt més lent i menys harmònic. S'estructurava al llarg de la Polleria de Sant Martí, actual carrer del Portal Nou, i tenia un caire menys urbà, de cases amb horts, vinyes i arbres fruiters, que encara perdura. Aquestes dues àrees quedaren a l'interior de la muralla bastida durant la segona meitat del segle XIV.

73. **Portal d'en Renart.** Actualment accés al pont de Sant Agustí.
74. **Portal sense nom.** En el segle XIV era conegut com el portal d'en Cardonet.

54. **Vegetable gardens of the Gironella Castle.** A space of vegetable and flower gardens situated in front of the western wall of the castle. In the 17th century the Alemanys barracks were built here.
55. **Portal de la Reina Joana (Queen Joan's Gate).** Access gate to the Gironella castle, monumentalised in the late 15th or early 16th century, after the death of Queen Joan, mother of King Ferdinand the Catholic. In the central vousoir there are engraved the coats of arms of the King and his wife Isabella, the Queen of Castile. This is a heraldic object of great interest.
56. **Castell de Gironella (Gironella Castle).** The most powerful fortification in the city of Girona and one of the mightiest in medieval Catalonia. Its origins are Carolingian. This feudal castle was enfeoffed to the Cardona family and subenfeoffed to various other families, among them the Gironellas or Llorets. It still played an important part in the sieges of 1808 and 1809. In 1814 the Napoleonic forces destroyed it, leaving it as we see it today.
57. **Diaconat de la Selva and Sagristia Major (Deaconry of La Selva and Main Sacristy).** This large area of the episcopal district was occupied by various ecclesiastical services situated beside the Bishop's palace.
58. **Carrer de Bellmirall.** Now called Carrer d'Alemanys, a name which it received later when it connected with the barracks of the central European mercenaries, who were popularly known as 'alemanys' (Germans).
59. **Portal Rufí (Rufí Gate).** A gateway of Roman origin, which disappeared in the 18th century. A large part of this extremely interesting gateway, in bayonet shape, still stands intact but hidden inside more modern buildings.
60. **Carrer de la Sinagoga (Synagogue Street).**
61. **Ardiaconat Major (Main Archdeaconry) and Claveria.** Ecclesiastical institutions of the See of Girona.
62. **Street leading from the Placeta de Bellmirall to the Prison.**
63. **Old synagogue.** The last synagogue in the 'Call', the Jewish quarter, in the period when it was subjugated in the 15th century, after the disturbances of 1391: it was not deconsecrated until it was sold after the expulsion of the Jews in 1492.
64. **Torre Vescomtal (Viscounts' Tower).** A round tower of Carolingian origins which in the 11th century was integrated into the enclosure of the Cabrera Castle, which by 1535 was known as the Requesens Castle.
65. **Castell de Requesens (Requesens Castle).** An important fortification which from the 11th century onwards had the legal title of castle. In the same century it was enfeoffed to the family of the Viscounts of Cabrera. By 1535 this fortification was in a ruinous state and practically disused.
66. **Portal and Torre de la Presó (Gateway and tower of the Prison).** The old southern gateway of the Roman town, reformed in the time of Pere el Cerimoniós. By 1535 the cylindrical tower was being used as a prison, and it was not demolished until 1857.
67. **Prison.**
68. **Carrer de Sant Llorenç (St. Lawrence' St).** Nowadays known as Carrer de la Força, and previously as the main street of the Call and the *cardo maximus* of the Roman town.
69. **Muntada de la Seu (Cathedral Rise).** Stepped street, constructed and opened to traffic as a fast access to the Cathedral and Episcopal Palace only five years before the *Estima* was drawn up. It is one of the great urban modifications of the *Força Vella*.
70. **Pia Almoïna (Almshouse).** A charity organisation founded in the 13th century by Arnau d'Escala. The building was begun in 1415. It is currently the home of the Girona Delegation of the College of Architects of Catalonia and the Balearic Islands.
71. **Casa Cartellà.** A large property owned by the Cartellà family, the area of which served, in the 17th century, to build the Capuchin convent. In the mid-19th century it became a secondary education institute, and finally the Archive and History Museum of the City of Girona.
72. **Bakery of Sr. Agullana.**

THE ARENY AND THE VILANOVA

These occupy the southern sector of the old town, between the hill of the Pedreres ("quarries") and the river Onyar.

The two names, Areny ("sandbanks") and Vilanova ("new town"), correspond to two areas which are clearly distinguished by the relief of the land and by the historical process of their development. The Areny is the low-lying area formed by the sandbanks of the Onyar as far as the *Marge Gros* ('large bank'), a formidable topographical slope which bordered the old Via Augusta from north to south, and which marked the boundary with the Vilanova, situated on the slope of the hill.

The first documented occupation corresponds to the nucleus of Sant Martí, not far from the southern wall of the city and close to a

75. **Portal d'en Bonaventura.**
76. **Portal d'en Giral.**
77. **Portal del pont.** Des de finals del segle XIV es trobava protegit per una poderosíssima torre.
78. **Portal de l'Àngel.** Antigament anomenat dels Albadiuers. Comunicava amb el gual que, de sempre, facilità la comunicació entre una riba i l'altra de l'Onyar. Per aquí passava, també, la vella Via Augusta. No hi existí, mai, un pont.
79. **Portal del Carme.** S'obria sobre el camí de Sant Feliu de Guíxols i rebia el nom per l'existència, més cap a migdia, del convent dels carmelites.
80. **Plaça dels Raïms.** Actualment carrer de l'Argenteria.
81. **Plaça de les Cols.** Actual Rambla. El seu origen es troba en l'antic mercat reial i malgrat la seva quasi desaparició continuà essent el centre comercial més important de la ciutat. L'espai central era ocupat per unes vint-i-cinc botigues cobertes de tota mena de productes. A la galta de llevant de la plaça hi havia, ja, les voltes actuals de la vella *Merceria* (segles XII-XIII).
82. **Mesures del gra.** Hom les localitza justament en el límit entre les places del Raïms i de les Cols. Hi havia les mesures i els pesos oficials de la ciutat sobre una plataforma de pedra.
83. **Carrer de la carnisseria de l'Ovella.** Travessa que anava a la plaça de les Cols.
84. **Carnisseria de l'Ovella.** Anomenada, també, de la Boqueria, documentada ja des de principis del segle XIII (1206).
85. **Carrer que va a les voltes.** Travessa.
86. **Carrer de les Notaries.** Actualment desaparegut.
87. **Carrer i placeta de la Cort Reial.**
88. **Cort Reial.** Seu dels tribunals (cúria i vegueria) i de l'administració del rei en la ciutat. Ben documentada des de principis del segle XIV.
89. **Carrer de l'Argenteria Vella.** Actualment de les voltes d'en Rosés.
90. **Carrer de la Peixateria.**
91. **Carrer de Fontclara.** Parcialment desaparegut en l'actualitat.
92. **Carrer dels Mercaders.** Fixat, ja, en el moment fundacional del barri (1160).
93. **Plaça de la Presó.** Actualment placeta del Correu Vell.
94. **Carrer de la Presó.** Abans de les Sabateries Velles i actualment de Carreras Peralta.
95. **Carrer del forn.** Desaparegut. Aquest nom ens recorda l'existència d'un forn de pa molt antic (segle XII) encara existent en 1535.
96. **Carrer de les Ferreries Velles.** Documentat, ja, l'any 1160.
97. **Carrer de Ciutadans.** Antigament de la Draperia. Era el carrer més senyorial de la ciutat amb nombrosos casals que eren residència de l'antiga burgesia ennoblida.
98. **Plaça de l'oli.** Antigament coneguda amb el nom de plaça dels Cavallers.
99. **Casa d'en Rafael de Sijar.** Actualment la Fontana d'Or.
100. **Casa dels Sant Celoni.** Actualment el palau Berenguer. Molt representativa d'aquests casals senyorials.
101. **Carrer d'Abeuradors.**
102. **Carrer de les Taverneries.** Correspon a la part alta de la Rambla actual, aleshores porticat.
103. **Casa del Pes de la Farina.** Situada fora murs, a l'arenys.
104. **Carrer del Pont de Pedra a la plaça del vi.** Força més estret que l'actual baixada del Pont de Pedra.
105. **Plaça del vi.** Antigament, plaça de les albergueries.
106. **Casa d'en Francesc de Requesens.**
107. **Botigues cobertes de teulada destinades al comerç en general.** Mercat.
108. **Casa del consell de la ciutat.** Actualment l'ajuntament.
109. **Casa d'en Sampsó.**
110. **Casa del senyor de Cruïlles.**
111. **Casa Sarriera.**
112. **Carrer d'Albareda.** Molt antic, nascut damunt d'uns dels trams de la Via Augusta.
113. **Carrer del portal de l'Àngel al portal del Carme.** Camí de ronda.
114. **Carrer del portal del Carme a la Mercè.**
115. **Carrer d'en Banyoles.** Recorda una de les famílies burgeses més actives en el desenvolupament urbà d'aquest sector.
116. **Carrer del portal de l'Àngel a la Mercè.** Actualment carrer del Vern.
117. **Carrer d'en Serra.** Avui desaparegut.
118. **Carrer que va de l'Albareda a la Mercè.** Avui desaparegut.
119. **Carrer de l'Auriga.** Corrupció popular del nom originari -de n'Auric-, nom propi d'un resident.
120. **Carrer d'en Belllloc.** Rep el nom d'una poderosa família burgesa que hi tenia, allí, la casa principal.
121. **Carrer Nou.** Actual carrer Nou del Teatre, nascut de la urbanització de l'antiga *Trilla d'en Bordils* (segle XIV).
122. **Plaça del carrer Nou.**

number of quarries (where now there are the steps of Sant Martí and the Agullana house). A series of very old pathways communicated the Via Augusta (and the Camí Ral or "royal road" which replaced it) with the Rufí gate, which opened onto the upper level of the city in a direct and much gentler manner.

The urbanisation of the Areny began in 1160 by initiative of the Count and the Bishop, who designed a reticulated grid of streets around a market situated near the southern end of the present-day Rambla. This whole area grew rapidly, and by the start of the 13th century it already had a large retaining wall protecting it from the floods of the river and leading from the Cap de l'Areny to the borough of Sant Feliu.

In contrast, the Vilanova had a much slower and less harmonious growth. It was structured along the Polleria (poultry market) de Sant Martí, now the Carrer del Portal Nou, and had a much less urban appearance, with vegetable gardens, vines and fruit trees, which it still remains. These two areas were enclosed within the city walls built during the second half of the 14th century

73. **Portal d'en Renart (Renart's Gate).** This gateway now gives access to the Sant Agustí bridge.
74. **Unnamed gate.** In the 14th century this was known as the Cardonet gate.
75. **Portal d'en Bonaventura (Bonaventura's Gate).**
76. **Portal d'en Giral (Giral's Gate).**
77. **Portal del Pont (Bridge Gate).** From the late 14th century onwards, this gate was protected by a formidable tower.
78. **Portal de l'Àngel (Angel Gate).** Formerly known as the Albadiuers Gate, this communicated with the ford which had always facilitated access from one bank of the Onyar to the other. The old Via Augusta also passed through here. There was never a bridge here.
79. **Portal del Carme (Carmelite Gate).** This opened onto the road to Sant Feliu de Guíxols, and took its name from the presence to the south of the Carmelite convent.
80. **Plaça dels Raïms (Grapes Square).** Nowadays Carrer de l'Argenteria (Silversmiths' Street).
81. **Plaça de les Cols (Cabbage Square).** Now the Rambla. Its origin lies in the old royal market, and although this had practically disappeared, this continued to be the main commercial centre of the city. The central space was occupied by some 25 covered shops with all manner of products. The eastern side of the square already featured the arches, still present today, of the old *Merceria* (cloth market, 12th-13th centuries.)
82. **Grain scales.** These are believed to have been located exactly on the boundary between the Raïms and Cols squares. Here were the official weights and measures of the city, on a stone platform.
83. **Carrer de la Carnisseria de l'Ovella (Sheepmarket St).** A cross-street which led to the Plaça de les Cols.
84. **Carnisseria de l'Ovella (Sheepmarket).** Also called the Boqueria (food market), and documented from the beginning of the 13th century (1206).
85. **Street leading to the arches.** Cross-street.
86. **Carrer de les Notaries (Notaries' St).** Now disappeared.
87. **Carrer and Placeta de la Cort Reial (Royal Court St and Sq).**
88. **Cort Reial (Royal Court).** Seat of the ecclesiastical and magistrate's courts, and of the king's administration in the city. Well documented from the early 14th century
89. **Carrer de l'Argenteria Vella (Old Silversmiths' St).** Nowadays the Carrer de les Voltes d'en Rosés.
90. **Carrer de la Peixateria (Fishmarket St).**
91. **Carrer de Fontclara.** Now partially disappeared.
92. **Carrer dels Mercaders (Merchants' St).** Established when the borough was founded in 1160.
93. **Plaça de la Presó (Prison Sq).** Nowadays Placeta del Correu Vell (Old Mail Square).
94. **Carrer de la Presó (Prison St).** Formerly called Carrer de les Sabateries Velles (Old Shoemarket St), and now Carrer de Carreras Peralta.
95. **Carrer del Forn (Bakery St).** Now disappeared, its name refers to the existence of an old bakery (12th century) which still existed in 1535.
96. **Carrer de les Ferreries Velles (Old Forge St).** Already documented in 1160.
97. **Carrer de Ciutadans (Citizens' St).** Formerly Carrer de la Draperia (Drapers' St): this was the most elegant street in the city, with several mansions which were residences of the old titled bourgeoisie.
98. **Plaça de l'oli (Oil Sq).** Formerly known as the Plaça dels Cavallers (Knights' Sq).
99. **Rafael de Sijar's house.** Now the Fontana d'Or.
100. **House of the Sant Celoni family.** Now the Palau Berenguer. Highly representative of these noble mansions.
101. **Carrer d'Abeuradors (Trough St).**

123. **Carreró de n'Auriga a la Mercè.**
124. **Convent de la Mercè.** Seu dels mercedaris. Iniciat a començament del segle XIV.
125. **Carrer que va a la Mercè.** Tram inferior de l'actual carrer del Portal Nou.
126. **Carrer d'en Rossinyol.** Antiquíssim. Era el vial que pujava vers la plataforma superior de la ciutat vella a través del Portal Rufí.
127. **Carrer del Pou d'en Rossinyol.** Actualment carrer d'en Pla i Cargol.
128. **Muntada del Partit.** Actualment Pujada de la Llebre.
129. **Carrer de la Polleria de Sant Martí.** Actualment carrer del Portal Nou.
130. **Muntada de l'Olivera.**
131. **Convent de Sant Domènec.** Fundat en el segle XIII s'anà consolidant com un dels dos principals centres monàstics de la ciutat.
132. **Carrer de Predicadors a la plaça de l'Oli.** Actualment Pujada de Sant Domènec.
133. **Placeta de Sant Martí.**
134. **Casa Agullana.**
135. **Monestir de Sant Martí** Documentat com una església amb un cementiri al seu entorn d'ençà del segle IX, fou objecte d'importantíssimes reformes durant el segle XI.
136. **Carreró a la plaça de l'Oli.** En part correspon a l'actual carrer del Sac.
137. **Carrer de la Muntada de Sant Martí.** Antiquíssim accés a Sant Martí de la Via Augusta (carrer de Ciutadans).
138. **Torre de Predicadors.** La més important fortificació d'aquest tram de muralla alçada a finals del segle XIV pel gran mestre d'obres Pere Sacoma, un dels responsables de l'obra gòtica de la Seu.

EL MERCADAL

Barri de Girona situat a la riba esquerra del riu Onyar, de molt antic origen, en un establiment agrícola romà només parcialment conegut. El nom de Mercadal apareix, per primera vegada documentat, el 1007.

L'aspecte d'aquest indret deuria ser el d'una zona molt rica des d'un punt de vista agrícola, amb hortes, fruiters i conreus de tota mena. Almenys des de començament del segle XI (1015) se'ns esmenta el rec comtal, eix vertebrador de l'activitat "industrial" centrada en els molins del monar reial. L'església de Santa Susanna ens és coneguda des de 1081.

A partir del segle XIII, el pont de pedra i el convent de Framenors dinamitzaran l'urbanització de l'àrea que va rebre, encara, un més gran impuls durant la centúria següent.

Podem distingir tres sectors, un més meridional, pròxim a la via barcelonesa i altres camins, abocat sobre el gual del riu Onyar que serà urbanitzat intensament, el sector central, amb el convent de Framenors, el rec monar, amb una altíssima concentració de molins fariners, draper i paperers i l'església de Santa Susanna, amb un notable nivell d'habitatsges, i el sector més septentrional, d'hortes i conreus.

El nom de Mercadal ha induït molts historiadors a errors en suposar que en aquest indret s'hi celebrava el mercat més important de la ciutat de Girona a època medieval. Tanmateix, ara estem segur que si bé el nom pot tenir a veure amb aquesta activitat mercantil, l'activitat que hauria fet néixer el topònim ha de ser molt reculada, potser tardo-romana, car és ben segur que en aquest indret no hi hagué cap mercat d'ençà el 1007.

139. **Portal de Santa Caterina.**
140. **Portal de Santa Clara.** Dit així perquè donava accés al convent del mateix nom, fora murs.
141. **Portal del monar.**
142. **Portal de Figuerola.**
143. **Portal d'en Vila.**
144. **Pont de Pedra.** Dit, també, de Framenors. Bastit en la primera meitat del segle XIII fou objecte d'una important reconstrucció en el XIV. Es localitzava al lloc mateix on hi ha el pont d'Isabel II.
145. **Carrer del Rec Monar.**
146. **Carrer de Gats i de Cugusac.** El nom de Cugusac corresponia a una riera que venia de Palau i desguassava aproximadament al començament del carrer de la Rutlla.
147. **Carrer de Canaders.** Actualment la galta meridional de l'avinguda de Pompeu Fabra i de la plaça de l'Hospital.
148. **Placeta de Santa Clara.**
149. **Carrer del Pago.** Actualment la galta septentrional de l'avinguda de Pompeu Fabra.

102. **Carrer de les Taverneries (Tavern St).** This corresponds to the upper part of the present-day Rambla, then with porches.
103. **Casa del Pes de la Farina (Flour Weighing House).** Situated outside the walls in the Areny.
104. **Street leading from the Pont de Pedra to the Plaça del Vi.** Considerably narrower than the present descent from the Pont de Pedra.
105. **Plaça del Vi (Wine Sq).** Formerly the Plaça de les Albergueries (Inn Square).
106. **Francesc de Requesens' house.**
107. **Roofed shops dedicated to general trade. Market.**
108. **City Council House.** Now the City Hall.
109. **Sampsó house.**
110. **Cruïlles house.**
111. **Sarriera house.**
112. **Carrer d'Albareda.** Very old, established over a sector of the Via Augusta.
113. **Street leading from the Portal de l'Àngel to the Portal del Carme.** Path inside the walls.
114. **Street leading from the Portal del Carme to the Mercè.**
115. **Carrer d'en Banyoles (Banyoles' St).** This name recalls one of the most active bourgeois families in the urban development of this district.
116. **Street leading from the Portal de l'Àngel to the Mercè.** Now Carrer del Vern (Alder Street).
117. **Carrer d'en Serra (Serra's St).** Now disappeared.
118. **Street leading from the Albareda to the Mercè.** Now disappeared.
119. **Carrer de l'Auriga (Auriga's St).** Popular corruption of the original name, Carrer de n'Auric, the proper name of a resident here.
120. **Carrer d'en Bell-lloc (Bell-lloc's St).** This street is named after a powerful bourgeois family which had its main residence here.
121. **Carrer Nou (New St).** Now the Carrer Nou del Teatre (New Theatre St), which originated with the urbanisation of the old Trilla d'en Bordils (Bordils' threshing-ground) (14th C).
122. **Plaça del Carrer Nou (New Street Square).**
123. **Alley leading from Carrer de n'Auriga to the Mercè.**
124. **Convent de la Mercè (Convent of Our Lady of Mercy).** Seat of the Order of Our Lady of Mercy. Commenced in the early 14th century.
125. **Street leading to the Mercè.** The lower stretch of the present-day Carrer del Portal Nou.
126. **Carrer d'en Rossinyol (Rossinyol's St).** Extremely old. This was the street leading to the upper level of the old town through the Portal Rufí.
127. **Carrer del Pou d'en Rossinyol (Rossinyol's Well St).** Now the Carrer d'en Pla i Cargol.
128. **Muntada del Partit (Borough Rise).** Now Pujada de la Llebre (Hare Rise).
129. **Carrer de la Polleria de Sant Martí (St. Martin's Poultry Market).** Now Carrer del Portal Nou (New Gate St).
130. **Muntada de l'Olivera (Olive Tree Rise).**
131. **Convent de Sant Domènec (Monastery of Sant Domènec).** Founded in the 13th century, it gradually became one of the city's main monastic centres.
132. **Street leading from Predicadors to the Plaça de l'Oli.** Now Pujada de Sant Domènec.
133. **Placeta de Sant Martí (St. Martin's Sq).**
134. **Agullana house.**
135. **Monestir de Sant Martí (St. Martin's Monastery).** Documented from the 9th century as a church surrounded by a cemetery, it was the object of considerable reforms during the 11th century.
136. **Alley leading to the Plaça de l'Oli.** Corresponds in part to the present-day Carrer del Sac (Sack St).
137. **Carrer de la Muntada de Sant Martí (St. Martin's Rise).** Ancient access to Sant Martí from the Via Augusta (Carrer de Ciutadans).
138. **Torre de Predicadors (Preachers' Tower).** The most important fortification of this section of the wall, erected in the late 14th century by the great master builder Pere Sacoma, one of the overseers of the Gothic constructions of the Cathedral.

EL MERCADAL

Situated on the left bank of the Onyar, this ancient district of Girona has its origins in a Roman agricultural establishment of which we have only partial knowledge. The name of Mercadal (market place) first appears documented in the year 1007.

The appearance of this district must have been that of a very rich area from an agricultural point of view, with vegetable gardens, orchards and crops of all kinds. At least from the beginning of the 11th century (1015) there is mention of the 'rec comtal' ('county irrigation

150. **Carrer de Fontanilles.**
151. **Carrer d'en Ginesta.**
152. **Plaça d'en Vila.** En aquesta plaça porticada es localitzaven una part important dels hostals i albergs de la ciutat. Era porticada i el seu nom ve de l'antic hostal propietat d'en Vila.
153. **Pla de Framenors.** Part de llevant de l'avinguda de Sant Francesc i, abans, plaça del Gra. Porticada.
154. **Convent de Framenors.** Situat inicialment al costat d'un antic camí. Fou començat a edificar el 1232 i acabà constituint un conjunt extraordinari d'edificis i el monestir més important de la ciutat.
155. **Casa dels Teixidors.**
156. **Rec monar.**
157. **Molins drapers i fariners d'en Margarit**
158. **Molins d'en Sitjar.**
159. **Rec d'en Sitjar.**
160. **Plaça del Mercadal.**
161. **Plaça de la Font del Mercadal.**
162. **Placeta del monestir.**
163. **Monestir de Cadins.**
164. **Església de Santa Susanna.**
165. **Placeta i carrer d'en Corominas.**
166. **Carrer de Bonaire.**
167. **Carrer del Portal de Figuerola.**
168. **Carrer d'en Massades.**
169. **Horta d'en Xammar.**
170. **Carreró dels molins d'en Vendrell.**
171. **Carrer del cementiri del Mercadal.**

channel'), the backbone of the 'industrial' activity centred on the mills of the Monar Channel. The church of Santa Susanna is documented from 1081 onwards.

From the 13th century onwards, the Pont de Pedra and the Framenors monastery fostered the urbanisation of the area, which received an even greater impulse during the following century.

We can distinguish three sectors of the district: one to the south, close to the Barcelona road and other routes, giving onto the Onyar ford, and which was to be intensely urbanised; the central area, with the Framenors monastery, the Monar Channel, with a very high concentration of flour, textile and paper mills, and the church of Santa Susanna, and with a considerable number of dwellings; and the northernmost part, with vegetable gardens and crops.

The name of Mercadal has led many historians into the error of believing that Girona's main market was held here in medieval times. We are now sure that, although the name may derive from this commercial activity, this activity must have existed much earlier, perhaps in late Roman times, for it is quite certain that no market has existed here since 1007.

139. **Portal de Santa Caterina (St. Catherine's Gate).**

140. **Portal de Santa Clara (St. Clare's Gate).** So called because it gave access to the convent of the same name which stood outside the walls.

141. **Portal del Monar (Monar Gate).**

142. **Portal de Figuerola.**

143. **Portal d'en Vila (Vila's Gate).**

144. **Pont de Pedra (Stone Bridge).** Also called the Framenors Bridge. Built in the first half of the 13th century, it was considerably rebuilt in the 14th. It was located in the same place where the Pont d'Isabel II stands today.

145. **Carrer del Rec Monar (Monar Channel St).**

146. **Carrer de Gats and de Cugusac (Cats St. and Cugusac St.).**

The name Cugusac corresponded to a watercourse which ran down from Palau and drained off approximately at the beginning of Carrer de la Rutlla.

147. **Carrer de Canaders.** This street is now the southern fringe of the Avinguda de Pompeu Fabra and of the Plaça de l'Hospital.

148. **Placeta de Santa Clara (St. Clare's Square).**

149. **Carrer del Pago.** Now the northern side of the Avinguda de Pompeu Fabra.

150. **Carrer de Fontanilles.**

151. **Carrer d'en Ginesta (Ginesta's St).**

152. **Plaça d'en Vila (Vila's Square).** This square included many of the city's hostels and inns. It was lined with porches, and its name comes from an old hostel owned by a Sr. Vila.

153. **Pla de Framenors (Framenors Plain).** The eastern side of the Avinguda de Sant Francesc, and previously the Plaça del Gra (Grain Square). Also lined with porches.

154. **Convent de Framenors (Framenors Monastery).** Initially located beside an old pathway, it was commenced in 1232 and finally became an extraordinary group of buildings and the city's principal monastery.

155. **Casa dels Teixidors (Weavers' House).**

156. **Rec Monar (Monar Channel).**

157. **Margarit's flour and textile mills.**

158. **Sitjar's mills.**

159. **Sitjar's channel.**

160. **Plaça del Mercadal (Mercadal Square).**

161. **Plaça de la Font del Mercadal (Mercadal Fountain Square).**

162. **Placeta del Monestir (Monastery Square).**

163. **Monestir de Cadins (Cadins Monastery).**

164. **Església de Santa Susanna (St. Susan's Church).**

165. **Placeta and Carrer d'en Corominas (Corominas Sq. and St.).**

166. **Carrer de Bonaire.**

167. **Carrer del Portal de Figuerola.**

168. **Carrer d'en Massades.**

169. **Xammar's field.**

170. **Alley leading to Vendrell's mills.**

171. **Street leading to the Mercadal cemetery.**

Edita: Ajuntament de Girona

Autors:

Josep Canal i Roquet, Eduard Canal i de Diego,
Josep M. Nolla i Brufau, i Jordi Sagrera i Aradilla (EHU/Girona)

Realització cartogràfica: J. Sagrera

© J. Canal, E. Canal, J.M. Nolla i J. Sagrera

© Ajuntament de Girona

Disseny: Joan Casanovas

Fotocomposició: Imatge i Lletra, s.l.

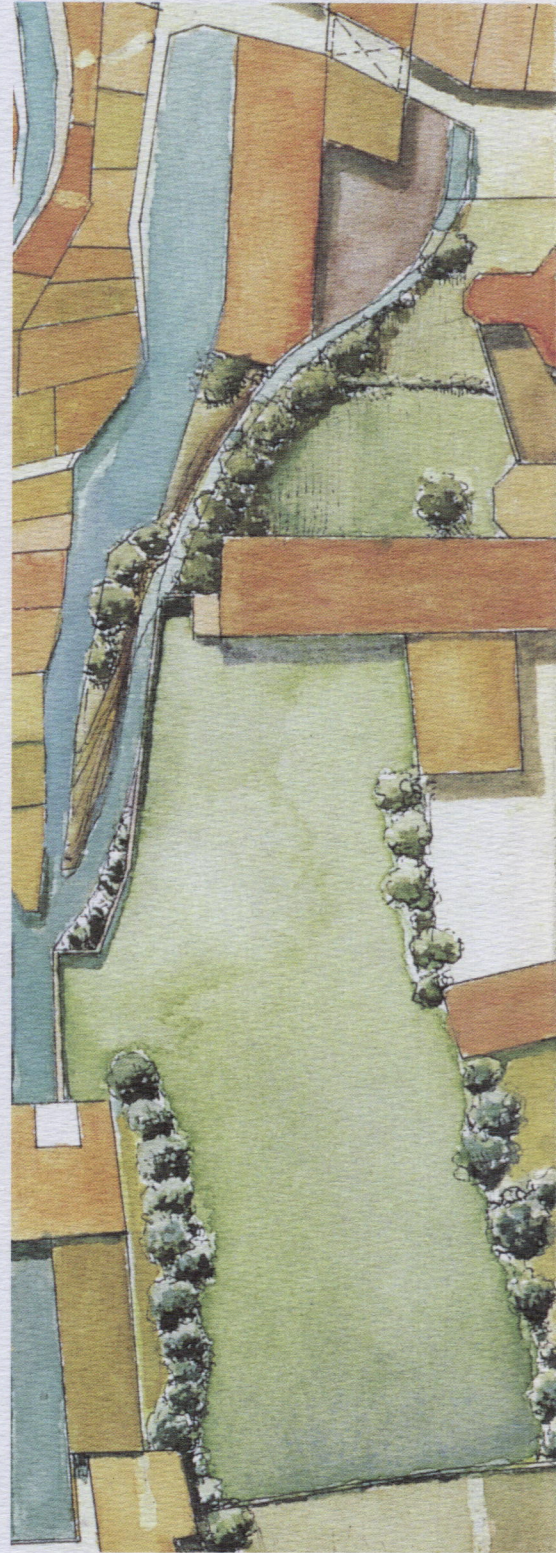
Impressió: Dalmau Carles, Pla, s.a.

Dip. legal: GI-930/95

ISBN: 84-86837-56-1

HISTÒRIA URBANA DE GIRONA

Reconstrucció cartogràfica

LA CIUTAT DE GIRONA L'ANY 1535

The city of Girona in 1535

- BURG DE SANT PIERE DE GALLEGANS**
1. Portal de Nostra Dona
 2. Carre de Nostra Dona
 3. Plaça de Sant Pere
 4. Carre del Bellanell
 5. Carre de la Bona
 6. Carre de l'àngel
 7. Hospital i dependències parroquial de Santa Lúcia
 8. Forat de la
 9. Hospital dels Capellans
 10. Sant Nicolau
 11. Sant Pere de Gallegans
 12. Portal de Sant Daniel
 13. Riu Gallegans
 14. Planifera sobre el riu Gallegans
 15. Torre de Santa Lúcia
 16. Molins d'en Cruïlles
- Burg de Sant Felis**
17. Portal del camí del bahard
 18. Portal tapat
 19. Pont dels Perolers
 20. Pontons
 21. Carre del portal tapat
 22. Carre que va de la plaça de Sant Felis al Galligans
 23. Plaça de Sant Felis
 24. Carre dels Perolers
 25. Plaça dels Perolers
 26. Plaça de Sant Felis
 27. Restat dels cossos de Sant Felis
 28. Plaça del Balneari
 29. Carre del Pua Rodó a Sant Felis
 30. Carre de Sant Narcís
 31. Plaça de Capmany
 32. Carre del Llop
 33. Portal del Llop
 34. Carre del Pont del Galligans
 35. Carre de Sant Joan
 36. Carre dels Banys
 37. Banya pública
 38. Lloc de bany pública
 39. Carre de Bellanell
- La Força Vella**
40. Plaça de Sant Joan
 41. Plaça de Sant Joan
 42. Plaça de Sant Joan
 43. Plaça de Sant Joan
 44. Plaça de Sant Joan
 45. Plaça de Sant Joan
 46. Plaça de Sant Joan
 47. Plaça de Sant Joan
 48. Plaça de Sant Joan
 49. Plaça de Sant Joan
 50. Plaça de Sant Joan
 51. Plaça de Sant Joan
 52. Plaça de Sant Joan
 53. Plaça de Sant Joan
 54. Plaça de Sant Joan
 55. Plaça de Sant Joan
 56. Plaça de Sant Joan
 57. Plaça de Sant Joan
 58. Plaça de Sant Joan
 59. Plaça de Sant Joan
 60. Plaça de Sant Joan
 61. Plaça de Sant Joan
 62. Plaça de Sant Joan
 63. Plaça de Sant Joan
 64. Plaça de Sant Joan
 65. Plaça de Sant Joan
 66. Plaça de Sant Joan
 67. Plaça de Sant Joan
 68. Plaça de Sant Joan
 69. Plaça de Sant Joan
 70. Plaça de Sant Joan
 71. Plaça de Sant Joan
 72. Plaça de Sant Joan
 73. Plaça de Sant Joan
 74. Plaça de Sant Joan
 75. Plaça de Sant Joan
 76. Plaça de Sant Joan
 77. Plaça de Sant Joan
 78. Plaça de Sant Joan
 79. Plaça de Sant Joan
 80. Plaça de Sant Joan
 81. Plaça de Sant Joan
 82. Plaça de Sant Joan
 83. Plaça de Sant Joan
 84. Plaça de Sant Joan
 85. Plaça de Sant Joan
 86. Plaça de Sant Joan
 87. Plaça de Sant Joan
 88. Plaça de Sant Joan
 89. Plaça de Sant Joan
 90. Plaça de Sant Joan
 91. Plaça de Sant Joan
 92. Plaça de Sant Joan
 93. Plaça de Sant Joan
 94. Plaça de Sant Joan
 95. Plaça de Sant Joan
 96. Plaça de Sant Joan
 97. Plaça de Sant Joan
 98. Plaça de Sant Joan
 99. Plaça de Sant Joan
 100. Plaça de Sant Joan
 101. Plaça de Sant Joan
 102. Plaça de Sant Joan
 103. Plaça de Sant Joan
 104. Plaça de Sant Joan
 105. Plaça de Sant Joan
 106. Plaça de Sant Joan
 107. Plaça de Sant Joan
 108. Plaça de Sant Joan
 109. Plaça de Sant Joan
 110. Plaça de Sant Joan
 111. Plaça de Sant Joan
 112. Plaça de Sant Joan
 113. Plaça de Sant Joan
 114. Plaça de Sant Joan
 115. Plaça de Sant Joan
 116. Plaça de Sant Joan
 117. Plaça de Sant Joan
 118. Plaça de Sant Joan
 119. Plaça de Sant Joan
 120. Plaça de Sant Joan
 121. Plaça de Sant Joan
 122. Plaça de Sant Joan
 123. Plaça de Sant Joan
 124. Plaça de Sant Joan
 125. Plaça de Sant Joan
 126. Plaça de Sant Joan
 127. Plaça de Sant Joan
 128. Plaça de Sant Joan
 129. Plaça de Sant Joan
 130. Plaça de Sant Joan
 131. Plaça de Sant Joan
 132. Plaça de Sant Joan
 133. Plaça de Sant Joan
 134. Plaça de Sant Joan
 135. Plaça de Sant Joan
 136. Plaça de Sant Joan
 137. Plaça de Sant Joan
 138. Plaça de Sant Joan
 139. Plaça de Sant Joan
 140. Plaça de Sant Joan
 141. Plaça de Sant Joan
 142. Plaça de Sant Joan
 143. Plaça de Sant Joan
 144. Plaça de Sant Joan
 145. Plaça de Sant Joan
 146. Plaça de Sant Joan
 147. Plaça de Sant Joan
 148. Plaça de Sant Joan
 149. Plaça de Sant Joan
 150. Plaça de Sant Joan
 151. Plaça de Sant Joan
 152. Plaça de Sant Joan
 153. Plaça de Sant Joan
 154. Plaça de Sant Joan
 155. Plaça de Sant Joan
 156. Plaça de Sant Joan
 157. Plaça de Sant Joan
 158. Plaça de Sant Joan
 159. Plaça de Sant Joan
 160. Plaça de Sant Joan
 161. Plaça de Sant Joan
 162. Plaça de Sant Joan
 163. Plaça de Sant Joan
 164. Plaça de Sant Joan
 165. Plaça de Sant Joan
 166. Plaça de Sant Joan
 167. Plaça de Sant Joan
 168. Plaça de Sant Joan
 169. Plaça de Sant Joan
 170. Plaça de Sant Joan
 171. Plaça de Sant Joan
 172. Plaça de Sant Joan
 173. Plaça de Sant Joan
 174. Plaça de Sant Joan
 175. Plaça de Sant Joan
 176. Plaça de Sant Joan
 177. Plaça de Sant Joan
 178. Plaça de Sant Joan
 179. Plaça de Sant Joan
 180. Plaça de Sant Joan
 181. Plaça de Sant Joan
 182. Plaça de Sant Joan
 183. Plaça de Sant Joan
 184. Plaça de Sant Joan
 185. Plaça de Sant Joan
 186. Plaça de Sant Joan
 187. Plaça de Sant Joan
 188. Plaça de Sant Joan
 189. Plaça de Sant Joan
 190. Plaça de Sant Joan
 191. Plaça de Sant Joan
 192. Plaça de Sant Joan
 193. Plaça de Sant Joan
 194. Plaça de Sant Joan
 195. Plaça de Sant Joan
 196. Plaça de Sant Joan
 197. Plaça de Sant Joan
 198. Plaça de Sant Joan
 199. Plaça de Sant Joan
 200. Plaça de Sant Joan
- EL MERCADAL**
201. Portal de Santa Caterina
 202. Portal de Santa Clara
 203. Portal del monestir
 204. Portal de l'àngel
 205. Portal de Vila
 206. Pont de Pedra
 207. Carre del Rec Monestir
 208. Carre de Sant Joan de Capucins
 209. Carre de Canadell
 210. Plaça de Santa Clara
 211. Carre del Papi
 212. Carre de Fontanilles
 213. Carre d'en Ginebra
 214. Plaça d'en Vila
 215. Plaça de Fontanilles
 216. Carre de Sant Joan
 217. Carre de Sant Joan
 218. Carre de Sant Joan
 219. Carre de Sant Joan
 220. Carre de Sant Joan
 221. Carre de Sant Joan
 222. Carre de Sant Joan
 223. Carre de Sant Joan
 224. Carre de Sant Joan
 225. Carre de Sant Joan
 226. Carre de Sant Joan
 227. Carre de Sant Joan
 228. Carre de Sant Joan
 229. Carre de Sant Joan
 230. Carre de Sant Joan
 231. Carre de Sant Joan
 232. Carre de Sant Joan
 233. Carre de Sant Joan
 234. Carre de Sant Joan
 235. Carre de Sant Joan
 236. Carre de Sant Joan
 237. Carre de Sant Joan
 238. Carre de Sant Joan
 239. Carre de Sant Joan
 240. Carre de Sant Joan
 241. Carre de Sant Joan
 242. Carre de Sant Joan
 243. Carre de Sant Joan
 244. Carre de Sant Joan
 245. Carre de Sant Joan
 246. Carre de Sant Joan
 247. Carre de Sant Joan
 248. Carre de Sant Joan
 249. Carre de Sant Joan
 250. Carre de Sant Joan
 251. Carre de Sant Joan
 252. Carre de Sant Joan
 253. Carre de Sant Joan
 254. Carre de Sant Joan
 255. Carre de Sant Joan
 256. Carre de Sant Joan
 257. Carre de Sant Joan
 258. Carre de Sant Joan
 259. Carre de Sant Joan
 260. Carre de Sant Joan
 261. Carre de Sant Joan
 262. Carre de Sant Joan
 263. Carre de Sant Joan
 264. Carre de Sant Joan
 265. Carre de Sant Joan
 266. Carre de Sant Joan
 267. Carre de Sant Joan
 268. Carre de Sant Joan
 269. Carre de Sant Joan
 270. Carre de Sant Joan
 271. Carre de Sant Joan
 272. Carre de Sant Joan
 273. Carre de Sant Joan
 274. Carre de Sant Joan
 275. Carre de Sant Joan
 276. Carre de Sant Joan
 277. Carre de Sant Joan
 278. Carre de Sant Joan
 279. Carre de Sant Joan
 280. Carre de Sant Joan
 281. Carre de Sant Joan
 282. Carre de Sant Joan
 283. Carre de Sant Joan
 284. Carre de Sant Joan
 285. Carre de Sant Joan
 286. Carre de Sant Joan
 287. Carre de Sant Joan
 288. Carre de Sant Joan
 289. Carre de Sant Joan
 290. Carre de Sant Joan
 291. Carre de Sant Joan
 292. Carre de Sant Joan
 293. Carre de Sant Joan
 294. Carre de Sant Joan
 295. Carre de Sant Joan
 296. Carre de Sant Joan
 297. Carre de Sant Joan
 298. Carre de Sant Joan
 299. Carre de Sant Joan
 300. Carre de Sant Joan
- EL MERCADAL**
301. Plaça del Mercadal
 302. Plaça de la Font del Mercadal
 303. Plaça del monestir
 304. Monestir de Sant Joan
 305. Plaça de Santa Susanna
 306. Plaça de Sant Joan
 307. Plaça de Sant Joan
 308. Plaça de Sant Joan
 309. Plaça de Sant Joan
 310. Plaça de Sant Joan
 311. Plaça de Sant Joan
 312. Plaça de Sant Joan
 313. Plaça de Sant Joan
 314. Plaça de Sant Joan
 315. Plaça de Sant Joan
 316. Plaça de Sant Joan
 317. Plaça de Sant Joan
 318. Plaça de Sant Joan
 319. Plaça de Sant Joan
 320. Plaça de Sant Joan
 321. Plaça de Sant Joan
 322. Plaça de Sant Joan
 323. Plaça de Sant Joan
 324. Plaça de Sant Joan
 325. Plaça de Sant Joan
 326. Plaça de Sant Joan
 327. Plaça de Sant Joan
 328. Plaça de Sant Joan
 329. Plaça de Sant Joan
 330. Plaça de Sant Joan
 331. Plaça de Sant Joan
 332. Plaça de Sant Joan
 333. Plaça de Sant Joan
 334. Plaça de Sant Joan
 335. Plaça de Sant Joan
 336. Plaça de Sant Joan
 337. Plaça de Sant Joan
 338. Plaça de Sant Joan
 339. Plaça de Sant Joan
 340. Plaça de Sant Joan
 341. Plaça de Sant Joan
 342. Plaça de Sant Joan
 343. Plaça de Sant Joan
 344. Plaça de Sant Joan
 345. Plaça de Sant Joan
 346. Plaça de Sant Joan
 347. Plaça de Sant Joan
 348. Plaça de Sant Joan
 349. Plaça de Sant Joan
 350. Plaça de Sant Joan
 351. Plaça de Sant Joan
 352. Plaça de Sant Joan
 353. Plaça de Sant Joan
 354. Plaça de Sant Joan
 355. Plaça de Sant Joan
 356. Plaça de Sant Joan
 357. Plaça de Sant Joan
 358. Plaça de Sant Joan
 359. Plaça de Sant Joan
 360. Plaça de Sant Joan
 361. Plaça de Sant Joan
 362. Plaça de Sant Joan
 363. Plaça de Sant Joan
 364. Plaça de Sant Joan
 365. Plaça de Sant Joan
 366. Plaça de Sant Joan
 367. Plaça de Sant Joan
 368. Plaça de Sant Joan
 369. Plaça de Sant Joan
 370. Plaça de Sant Joan
 371. Plaça de Sant Joan
 372. Plaça de Sant Joan
 373. Plaça de Sant Joan
 374. Plaça de Sant Joan
 375. Plaça de Sant Joan
 376. Plaça de Sant Joan
 377. Plaça de Sant Joan
 378. Plaça de Sant Joan
 379. Plaça de Sant Joan
 380. Plaça de Sant Joan
 381. Plaça de Sant Joan
 382. Plaça de Sant Joan
 383. Plaça de Sant Joan
 384. Plaça de Sant Joan
 385. Plaça de Sant Joan
 386. Plaça de Sant Joan
 387. Plaça de Sant Joan
 388. Plaça de Sant Joan
 389. Plaça de Sant Joan
 390. Plaça de Sant Joan
 391. Plaça de Sant Joan
 392. Plaça de Sant Joan
 393. Plaça de Sant Joan
 394. Plaça de Sant Joan
 395. Plaça de Sant Joan
 396. Plaça de Sant Joan
 397. Plaça de Sant Joan
 398. Plaça de Sant Joan
 399. Plaça de Sant Joan
 400. Plaça de Sant Joan

Autors: Josep Canal i Roquet, Eduard Canal i de Diego, Josep M. Nolla i Brufau, i Jordi Sagrera i Arardilla (EHU/Girona)
Realització cartogràfica: J. Sagrera